

Τὰ νέα τοῦ Κ.Ε.ΝΕ.Φ.

Ἑξαμηνιαία ἔκδοση

Τεύχος 1 - Ἀνοιξη 1998

Ἰδιοκτῆτης: Τομέας Φιλοσοφίας Πανεπιστημίου Ἰωαννίνων
Κέντρον Ἐρευνῶν Νεοελληνικῆς Φιλοσοφίας

Υπεύθυνος ἔκδοσης: Νίκος Κ. Ψημμένος

Ἐπιμέλεια: Σοφία Γ. Τακουρλῆ

Διεύθυνση: Πανεπιστημιούπολη Ἰωαννίνων
451 10 Ἰωάννινα

Τηλέφωνο: (0651) 98643. Φάξ: (0651) 42918

Ἡ ἔκδοση τοῦ πρώτου τεύχους “Τῶν νέων τοῦ Κ.Ε.ΝΕ.Φ.” χρηματοδοτήθηκε ἀπὸ τὸ ἀναπτυξιακὸ πρόγραμμα τοῦ Κέντρου, ποὺ ἐγκρίθηκε ἀπὸ τὴν Ἐπιτροπὴ Ἐρευνῶν τοῦ Πανεπιστημίου Ἰωαννίνων.

Τί είναι τὸ Κ.Ε.ΝΕ.Φ.

Εἶναι ὁ χώρος, στὸν ὁποῖο φυλάσσεται ἓνα σύνολο χιλιάδων δημοσιευμάτων Ἑλλήνων φιλοσόφων, στοχαστῶν καὶ ἱστορικῶν τῆς φιλοσοφίας, ποὺ ἐξήσαν ἀπὸ τὰ μέσα τοῦ 15οῦ ὡς τὰ τέλη τοῦ 20οῦ αἰῶνα - ἓνα σύνολο ποὺ συμπληρῶνεται ἀπὸ δημοσιεύματα Ἑλλήνων, ποὺ διακονοῦν ἀκόμη τὴ “Δέσποινα τῶν ἐπιστημῶν”, καὶ ἀπὸ μία σειρά ἀρχείων: Τὸ ἀρχεῖο προμετωπίδων φιλοσοφικῶν ἐκδόσεων, τὸ ἀρχεῖο χειρόγραφων φιλοσοφικῶν καὶ ἱστοριοφιλοσοφικῶν κειμένων, τὸ ἀρχεῖο προσωπογραφιῶν φιλοσόφων καὶ λογίων, τὸ ἀρχεῖο ἀφισσῶν φιλοσοφικῶν ἐκδηλώσεων καὶ τὸ ἀρχεῖο ἐφημέρων, ποὺ περιλαμβάνει τεκμήρια τῆς ζωῆς καὶ τοῦ ἔργου ὄσων ἀπὸ τοὺς Νεοέλληνες συνέβαλαν ἢ συμβάλλουν στὴ διαμόρφωση τοῦ ἱστοριοφιλοσοφικοῦ γίγνεσθαι εἴτε ἐντὸς εἴτε ἐκτὸς τῶν συνόρων τῆς πατρίδας τους.

Ἡ συγκέντρωση τῶν δημοσιευμάτων, ποὺ ἤδη ξεπερνοῦν τὶς δέκα χιλιάδες, καὶ τῶν περιεχομένων τῶν ἐπιμέρους ἀρχείων ἄρχισε στὶς 5 Νοεμβρίου 1993 ὕστερα ἀπὸ μία ὁμόφωνη ἀπόφαση τῶν μελῶν τοῦ Τομέα Φιλοσοφίας τοῦ Πανεπιστημίου Ἰωαννίνων, στὸν ὁποῖο τὸ Κέντρο Ἐρευνῶν Νεοελληνικῆς Φιλοσοφίας ἀνήκει ὀργανικὰ καὶ ἀπὸ τὸν ὁποῖο στηρίζεται πολλαπλὰ τόσο ὡς πρὸς τὴν ὑλικοτεχνικὴ ὑποδομὴ του ὅσο καὶ ὡς πρὸς τὴν εὐδοκίμηση τῶν δημόσιων σχέσεών του.

Ὁ ἐντυπωσιακὸς ὡς ἓνα σημεῖο ρυθμὸς ἀνάπτυξης τοῦ Κέντρου δὲν ὀφείλεται ἀσφαλῶς μόνο στὶς προσπάθειες τῶν συναδέλφων τοῦ Πανεπιστημίου Ἰωαννίνων· ὀφείλεται καὶ στὴν συχνὰ ὀλόθερμη συνδρομὴ πολλῶν συναδέλφων ἀπὸ ἄλλα Πανεπιστήμια καὶ κυρίως ἀπὸ τὸ Κέντρο

Νεοελληνικῶν Ἐρευνῶν τοῦ Ε.Ι.Ε.: Ὅλοι τους βοήθησαν στὸν ἐμπλουτισμὸ τῆς βιβλιοθήκης καὶ τῶν ἀρχείων τοῦ Κέντρου, ποὺ ὡς βασικὸ τοῦ στόχο ἔχει τὴν ἐξυπηρέτηση μόνον ὅσων διακονοῦν τὴν ἐπιστήμη - ὑποψήφιων διδασκτόρων τῆς φιλοσοφίας καὶ γενικὰ τῶν ἐρευνητῶν τῆς ἱστορίας τῆς ἢ τῶν ποικίλων προβλημάτων τῆς.

Γι' αὐτοὺς, ἄλλωστε, προβαίνουμε στὴν ἐκδόση τῶν "Νέων τοῦ Κ.Ε.ΝΕ.Φ.": Στις σελίδες του θὰ καταγράφονται τὰ πλέον σημαντικὰ προσκτῆματα τῆς βιβλιοθήκης καὶ τῶν ἀρχείων του, θὰ γνωστοποιοῦνται οἱ σύγχρονες προσπάθειες διερεύνησης θεμάτων τῆς νεοελληνικῆς φιλοσοφίας καὶ θὰ δημοσιεύονται ἀξιοπρόσεκτα δείγματα φιλοσοφικοῦ καὶ ιστορικοφιλοσοφικοῦ λόγου Νεοελλήνων, ποὺ σημάδεψαν τὴν ἐποχὴ τους.

Ἡ προσφορὰ ἀμέριστη· ἐλπίζουμε νὰ ἀκολουθήσει ἡ ζήτηση.

Νίκος Κ. Ψημμένος

ΑΠΟΤΑΠΡΟΣΚΤΗΜΑΤΑ

α) Στη βιβλιοθήκη

Ἄνδρ. Μιχ. Ἀνδρεάδου, *Περὶ τῶν δημοσιονομικῶν θεωριῶν τοῦ Ἀριστοτέλους καὶ τῆς Σχολῆς αὐτοῦ ἰδίᾳ δὲ περὶ τοῦ Β' βιβλίου τῶν Οἰκονομικῶν*. Ἐν Ἀθήναις, ἐκ τοῦ τυπογραφείου Σ.Κ. Βλαστοῦ, 1915 (μὲ ἀφιέρωση στὸν Στέφανο Δραγούμη).

Ch. Theodoridis, *Sexuelles Fühlen und Werten - Ein Beitrag zur Völkerpsychologie*. Inaugural-Dissertation. Leipzig, Wilhelm Engelmann, 1919 (φωτοτυπία).

Δημητρίου Ἰωαννίδου Ὀλυμπίου, *Ἀριστοτέλους διδασκαλία περὶ ἡδονῆς. Ἐναΐσμος διατριβή*. Ἐν Λειψία, τύποις Β.Γ. Τευβνέρου, 1879 (φωτοτυπία).

[Θεοφίλου Καΐρη], *Θεοσεβῶν προσευχαί καὶ ἱερά ἄσματα*. Ἐκδόσις δευτέρα. Ἐν Λονδίῳ νβ'.

Παναγιώτη Κανελλόπουλου, *Ἡ λυτρωμένη ἀπὸ τὸ σοῖ πού χάθηκε*. (Ἡ ἱστορία μιᾶς πίστεως). Σελ. 115: "Γραμμένο στὸ Μόναχο ἀπ' τὸ Μάρτη ὡς τὸν Ἰούνιο τοῦ 1923." Σελ. 116: "Universitäts-Buchdruckerei Dr. C. Wolf & Sohn, München."

Θεοδώρου Καρούσου, *Δοκίμιον τῆς ἱστορίας τῆς ἀρχαίας παρ' Ἑλλησι φιλοσοφίας*. Ἐκδίδεται κατ' ἐντολὴν τοῦ συγγραφέως ὑπὸ Διονυσίου Λιναρδάτου, Ἑλληνοδιδασκάλου. Ἐν Ἀθήναις, διαπάνη τῶν καταστημάτων Ἀνέστη Κωνσταντινίδου, 1888.

Κ.Κ. Κοσμίδου, Σπουδαστοῦ τῆς Φιλολογίας, *Περὶ τῶν Ἀναξαγόρου σπερμάτων καὶ χρημάτων καὶ ἐρμηνεῖα ἀμφισβητουμένων τινῶν ἐκ τῶν τοῦ Ἀριστοτέλους "Μετὰ τὰ Φυσικά"*. (Δοκίμιον φροντιστηριακόν). Ἀθήνησι, ἐκ τοῦ τυπογραφείου τῶν καταστημάτων Ἀνέστη Κωνσταντινίδου, 1899.

Δ. Μαρίνου, *Ἡ ἠθικὴ τοῦ Ἀριστοτέλους*. [Κατὰ τὸν φιλόσοφον καθηγητὴν τῆς Λωζάνης H. Lecoultre]. Περιοδικὸν "Ἐθνικὴ ἀγωγή", ἔτος Δ', τεῦχος 22 (15ης Νοεμβρίου 1901), σσ. 348-350.

Demetrius G. Mostratos, *Die Pädagogik des Helvetius*. Inaugural-Disser-
tation. Berlin 1891. Druck von Martin Oldenbourg.

Christos P. Oikonomos, *Die pädagogischen Anschauungen des
Adamantios Korais und ihr Einfluss auf das Schulwesen und das politische
Leben Griechenlands nebst einem Abriss der geschichtlichen Entwicklung
des griechischen Schulwissens von 1453 bis 1821*. Leipzig, A. Deichert'sche
Verlagsbuchhandlung Nachf., 1908.

Χ. Παπαδοπούλου, *Ἐπιστήμη τοῦ καλοῦ ἢ Αἰσθητική*. Ἐν Ἀθήναις 1889.
(Πολυγραφημένη ἔκδοσις).

Χρήστου Δ. Παπαδοπούλου, *Στοιχεῖα λογικῆς πρὸς χρῆσιν τῆς σπουδάζουσας
νεολαίας*. Ἐκδόσις δευτέρα. Ἐν Ἀθήναις, ἐκ τοῦ τυπογραφείου Ἀλεξάνδρου Πα-
παγεωργίου, 1895.

Λουκά Παπαϊωάννου, *Ἑρμηνεία χωρίων Ἀριστοτέλους*. Ἀπόσπασμα ἐκ τοῦ
Η' τόμου τοῦ περιοδικοῦ ΠΑΡΝΑΣΣΟΥ. Ἐν Ἀθήναις, ἐκ τοῦ τυπογραφείου
Παρνασσῶ, 1884.

Χαρισίου Παπαμάρκου, *Περὶ τῶν τριττῶν εἰδῶν τῆς ψυχῆς παρὰ Πλάτωνι*.
Ἐναΐσιμος διατριβή. Leipzig, Druck von Leopold & Baer, 1875.

Δημητρίου Ἀλεξάνδρου Χαντσερῆ, *Ἱστορία τῆς παρ' Ἑλλήσι φιλοσοφίας, συ-
νταχθεῖσα μὲν ὑπὸ Ἀλβέρτου Σουεγλερίου... διασκευασθεῖσα δὲ καὶ συντελεσθεῖσα
ὑπὸ Καρόλου Κοιστλινίου... Κατὰ δὲ τὰς ἀρχῆθεν πηγὰς ἐξελληνισθεῖσα ἄλλαις τε
πολλαῖς προσθήκαις καὶ ἀναλύσεσι τῶν τεσσάρων περὶ ἀθανασίας τῆς ψυχῆς λόγων
τῶν ἐν τῷ Φαίδωνι τοῦ Πλάτωνος ἐπαυξηθεῖσα...* Ἀθήνησι 1867.

6) Στὰ ἀρχεῖα

Προσωπογραφία τοῦ Θεοφίλου Καΐρη, 13,5x16 ἐκ., φιλοτεχνημένη περὶ τὰ
τέλη τοῦ 19ου αἰῶνα ἀπὸ ἄγνωστο Ἑλληνα καλλιτέχνη. Στὴν ἄλλη ὄψη τοῦ
φύλλου ἀπεικονίζεται φρούριο δίπλα σὲ ποτάμι. Ἐπιγραφή: Δυσανάγνωστη. Χρο-
νολογία: "10 Juli 1874".

Χειρόγραφο 54 σελ., 14,8x20,3 ἐκ., ποὺ φέρει τὸν τίτλο: "Περίληψις τῆς
Ἱστορίας τῆς φιλοσοφίας ἐκ τοῦ συγγράμματος τοῦ Zeller. Φυλλάδιον Ἀον καὶ τε-
λευταῖον. Ἀθήνησι τῇ 1η Μαΐου 1895". Στὴ σελ. 54: "Τέλος τῆς Ἱστορίας τῆς
φιλοσοφίας. Ἀθήνησι τῇ 14 Ὀβρίου 1895." Στὴν προμετωπίδα καὶ στὴν τελευ-
ταία σελίδα ὑπάρχει δυσανάγνωστη ὑπογραφή.

Η ΕΡΕΥΝΑ ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΩΝ ΤΗΣ ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΦΙΛΟΣΟΦΙΑΣ ΤΟ ΕΤΟΣ 1996

α) *Εισηγήσεις σε επιστημονικές συναντήσεις*

Ίωάννινα 20.3.1996: *Επιστημονική συνάντηση στη μνήμη του Θ. Βείκου*

Ευθύμη Παπαδημητρίου, Οί απόψεις του Θ. Βείκου για τη σχέση φιλοσοφίας και επιστήμης

Νίκου Κ. Ψημμένου, 'Ο Θεόφιλος Βείκος για τὸν Hegel.

Θεσσαλονίκη 8-9.5.1996: *Διεπιστημονική προσέγγιση τοῦ προσώπου*

Κώστα Θ. Πέτσιου, 'Η ἀνθρωπολογικὴ προβληματικὴ κατὰ τὴν περίοδο τοῦ Νεοελληνικοῦ Διαφωτισμοῦ

Σοφίας Γ. Τακουρλή, Τὸ πρόσωπο ὡς ἐρμηνευτικὸ ἐργαλεῖο στὸ ἔργο τοῦ Β. Ν. Τατάκη.

Ίωάννινα 24-27.5.1996: *Φιλοσοφία, ἐπιστῆμες καὶ πολιτικὴ. - Πανελλήνιο διεπιστημονικὸ συνέδριο πρὸς τιμὴν τοῦ ὁμότιμου καθηγητῆ Εὐτύχη Μπιτσάκη*

Δημήτρη Ἀποστολόπουλου, Νεοελληνικὸς Διαφωτισμὸς καὶ πολιτικὴ

Παναγιώτη Νούτσου, Laudatio

Νίκου Κ. Ψημμένου, Προβλήματα τῆς φιλοσοφικῆς ὀρολογίας στὰ ἐξώφυλλα ἑνὸς ἐγχειριδίου λογικῆς τοῦ ἔτους 1839

Ἀθήνα 4.10.1996: *Instrumenta studiorum- Ἐργαλεῖα ἔρευνας γιὰ τὸν 18ο αἰῶνα*

Dimitris Apostolopoulos, Dictionnaire de l'Aufklärung néo-hellénique: un instrument de travail en préparation

Philippe Iliou, "Τὰ καλὰ ἐργαλεῖα" - Livres et public des lecteurs en Grèce au temps des Lumières: Instruments de travail - instruments de reflexion

Leipzig 16-17.10.1996: *Die griechische Aufklärung und Eugenios Vulgaris*

Eric Haupt, Zu Zaviras' Calvin-Biographie

Günther S. Heinrich, Als Denker Archaist, als Dichter Demotizist - Zu Vulgaris' Paraphrase des Voltaireschen "Memnon"

Πασχάλη Κιτρομηλίδη, Ἡ πολιτική σκέψη τοῦ Εὐγενίου Βούλγαρη

Αἰκατερίνης Κουμαριανοῦ, Ἐπιστημονικές ἐκδόσεις στὰ χρόνια τοῦ Διαφωτισμοῦ - Εὐγένιος Βούλγαρης, Ἰώσηπος Μοισιόδαξ, Δημητριάδης

Panagiotis Noutsos, Die Rezeption der Ideen Christian Wolffs in Griechenland

Konstantinos Petsios, Kants Kategorienlehre im Werk von Athanasios Psalidas

Nikolaos Psimmenos, Ein philosophisches Vorlesungsheft aus dem Philologischen Gymnasium zu Smyrna

Ἀθήνα 19.10.1996: *Ἡμερίδα γιὰ τὸν Παναγιώτη Κανελλόπουλο*

Τάσου Ἀναστασιάδη, Ὁ Παναγιώτης Κανελλόπουλος τεχνίτης τοῦ λόγου - Πνευματικὴ κατανομή

Κωνσταντίνου Δεσποτόπουλου, Παναγιώτης Κανελλόπουλος

Ἰωάννη Ζιζιούλα, "Τὰ ἐρχόμενα καὶ ὁ ἐρχόμενος" (Ἡ συγκλονιστικὴ ἐπικαιρότητα τοῦ βιβλίου τοῦ Παν. Κανελλόπουλου "Ὁ Χριστιανισμὸς καὶ ἡ ἐποχὴ του")

Γεωργίου Καββαδία, Ἡ κοινωνιολογικὴ σκέψη τοῦ Παναγιώτη Κανελλόπουλου

Παύλου Μαρινάκη, Παναγιώτης Κανελλόπουλος - Τὸ πάθος γιὰ ἐνότητα

Στέλιου Παπαθεμελῆ, Τὸ Βυζάντιο στὴ σκέψη καὶ τὸ ἔργο τοῦ Παναγιώτη Κανελλόπουλου

Τερέζας Πεντζοπούλου-Βαλαλά, Ὁ φιλοσοφικὸς στοχασμὸς τοῦ Παναγιώτη Κανελλόπουλου

Σάββα Σπέντζα, Παναγιώτης Κανελλόπουλος - Στὴν οἰκονομικὴ καὶ κοινωνικὴ πολιτικὴ

Cristopher M. Woodhouse, Παναγιώτης Κανελλόπουλος, ὁ ἐπιστήμων, ὁ πολιτικός, ὁ φίλος

Ρέθυμνο 30.10-3.11.1996: *Τὰ ὄρια τῆς ἀρχαίας κληρονομιάς - Ἡ διαχείριση τῆς ἀρχαιότητος ἀπὸ τὸν νεότερο Ἑλληνισμό*

Κικῆς Ἀλατζόγλου, Κοραῆς ἐναντίον Σοφιστῶν

Κώστα Γαβρόγλου - Μανώλη Πατηνιάτη, Ἡ ρήξη ποῦ δὲν ἔγινε: Ἐπιστῆμες

καὶ ἀρχαία ἑλληνικὴ σκέψη στὸν ἑλλαδικὸ χῶρο κατὰ τὸν 19ο αἰῶνα

Κατερίνας Ἱεροδιακόνου, Τὰ νεοελληνικά συγγράμματα λογικῆς καὶ οἱ ἀρχαῖες πηγές τους

Βασίλη Κρεμμυδά, “Νὰ ἀνακαινισθῆ καὶ νὰ ἀναζήσῃ πάλιν τὸν ἑλληνικὸν γένος”: Πρόσληψη καὶ χρήσεις τῆς ἀρχαιότητος στὸν ἑλληνικὸ Διαφωτισμὸ καὶ Εἰκοσιένα

Βασίλη Μακρίδη, Μορφές συσχέτισης χριστιανισμοῦ καὶ ἑλληνισμοῦ στὴν νεότερη Ἑλλάδα

Μαριλίζας Μητσου, Ἡ ἀριστοτελικὴ παράδοση στὰ πολιτικὰ δοκίμια τοῦ Ἀθανασίου Χριστόπουλου

Μίλτου Πεχλιβάνου, Παρρησία καὶ ἀποσιώπηση: Ὁ Ἰώσηπος Μοισιόδαξ καὶ τὰ ὅρια τῆς νεοτερικῆς κριτικῆς στὴν ἀρχαιότητα

Τριαντάφυλλου Σκλαβενίτη, Ἡ ἀρχαιότητα στὴν νεοελληνικὴ ιστοριογραφία (1750-1821)

Κοζάνη 8-10.11.1996: *Νεοελληνικὸς Διαφωτισμὸς (ἀπόπειρα νέας ἐρευνήτικῆς συγκομιδῆς)*

Ἄλκη Ἀγγέλου, Μία ἀβίαστη καὶ ἀκαλλώπιστη ἐρμηνεία τοῦ Νεοελληνικοῦ Διαφωτισμοῦ

Δ.Γ. Ἀποστολοπούλου, Κοινωνικὲς διενέξεις καὶ Διαφωτισμὸς - Ἡ περίπτωση τῆς Κωνσταντινούπολης (μέσα 18ου αἰ.)

Γεωργίου Βλαχάκη, Διερευνώντας τὴ διεπιστημονικὴ προσέγγιση τῆς γνώσης στοὺς χρόνους τοῦ πρώτου 19ου αἰῶνα - Ἡ περίπτωση τοῦ Ἑρμῆ τοῦ Κερδώου

Ἀθανασίας Γλυκοφρύδη - Λεοντσίνη, Ἡ αἰσθητικὴ τοῦ Νεοελληνικοῦ Διαφωτισμοῦ: Ἀπόπειρα μιᾶς νέας ἀνάγνωστος

Γιάννη Καραῖ, Ἡ μελέτη τῆς ὕλης κατὰ τὴν περίοδο τῆς νεοελληνικῆς Ἀναγέννησης, ἔκφραση ἑνὸς νέου ἐπιστημονικοῦ πνεύματος

Γρηγόρη Καραφύλλη, Ἡ ἔννοια τοῦ φωτὸς καὶ τοῦ φωτισμοῦ στὴ φιλοσοφία τοῦ Νεοελληνικοῦ Διαφωτισμοῦ

Βασιλείου Μακρίδη, Ζωικὸς Μαγνητισμὸς (Mesmerismus) καὶ Ὁρθόδοξη Ἐκκλησία τὴν περίοδο τοῦ Νεοελληνικοῦ Διαφωτισμοῦ

Παναγιώτη Μιχαηλάρη, Τὸ Λεξικὸ τοῦ Νεοελληνικοῦ Διαφωτισμοῦ

Παναγιώτη Νούτσου, Ἡ δυναμικὴ τοῦ γνωσιοθεωρητικοῦ ἐνδιαφέροντος ἐκπροσώπων τοῦ Νεοελληνικοῦ Διαφωτισμοῦ

Κωνσταντίνου Ντίνα, Οί γλωσσικές απόψεις εκπροσώπων του νεοελληνικού Διαφωτισμού.

Γεωργίου Παπαγεωργίου, Οί “Γεωγραφίες” στην περίοδο του Νεοελληνικού Διαφωτισμού

Κώστα Θ. Πέτσιου, Ἡ διδασκαλία τῆς λογικῆς κατὰ τὴν περίοδο τοῦ Νεοελληνικοῦ Διαφωτισμοῦ

Ράνιας Πολυκανδριώτου, Ὁ προσωπικός λόγος στὸν Νεοελληνικὸ Διαφωτισμὸ
Σοφίας Γ. Τακουρλή, Ὁ Εὐγένιος Βούλγαρης καὶ ὁ Νικηφόρος Θεοτόκης στὴ θεώρηση τοῦ Β.Ν. Τατάκη

Νίκου Κ. Ψημμένου, Τὸ στοιχεῖο τῆς ἀντιπαράθεσης ὡς γνώρισμα τοῦ Νεοελληνικοῦ Διαφωτισμοῦ

6) Μελέτες σὲ περιοδικά, πρακτικὰ συνεδρίων καὶ συλλογικὰ ἔργα

Ἄλκη Ἀγγέλου, “Μιὰ διερευνητικὴ περιπλάνηση στοὺς δύσβατους χώρους τῆς νεοελληνικῆς γλωσσικῆς παιδείας”. *Μεσαιωνικά καὶ νέα ἑλληνικά* 5/1996, σσ. 143-196.

Γεωργίας Αποστολοπούλου, “Προσφώνηση (στὴν ἐπιστημονικὴ ἡμερίδα “Ἡ φιλοσοφία στὰ Γιάννινα -250 χρόνια ἀπὸ τὴν ἔλευση τοῦ Εὐγενίου Βούλγαρη στὴν πόλη μας) - (Μαζὶ με παρατηρήσεις για τις σχολές των Ιωαννίνων και το πρόβλημα της δημοσιότητας)”. *Δωδώνη Γ'*, 25/1996, σσ. 13-16.

Γεωργίας Ἀποστολοπούλου, “Ἡ κρίση τῆς μεταφυσικῆς καὶ τὸ ἐρώτημα περὶ Θεοῦ στὴ θεώρηση τοῦ Σπύρου Κυριαζόπουλου”. *Ο.π.*, σσ. 93-109.

Ρωξάνης Ἀργυροπούλου, “Γ. Κοζάκης-Τυπάλδος: Ἡ πολιτικὴ ἐλευθερία καὶ οἱ προϋποθέσεις τοῦ φιλελευθερισμοῦ”. Στὸ συλλ. ἔργο *Ἡ ἔννοια τῆς ἐλευθερίας στὸν νεοελληνικὸ στοχασμὸ, ἡμίτομος πρῶτος: Δέκατος ἕνατος αἰών. ἐκδ. Κ.Ε.Ε.Φ. τῆς Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν, Ἀθήνα 1996, σσ. 251-277.*

Ρωξάνης Ἀργυροπούλου, “Ἡ δυναμικὴ τῆς ἀτομικῆς ἐλευθερίας στὸν στοχασμὸ τοῦ Νεοκλῆ Καζάτζη”. *Ο.π.*, σσ. 279-306.

Βασίλη Ασημομύτη, “Μία διαμάχη γύρω ἀπὸ τον Πλάτωνα καὶ τον Ἀριστοτέλη, λίγο πριν ἀπὸ τὴν Ἄλωση: Γεώργιος Γεμιστός-Πλήθων καὶ Γεώργιος (Γεννάδιος) Σχολάριος”. *Φιλοσοφία καὶ παιδεία, τεῦχος 4, Ἀθήνα Ἰανουάριος 1996, σσ. 10-11.*

Πάνου Βασιλείου, “Χριστόδουλος Παμπλέκης ὁ Ακαρνάν, 1723-1793 - Ἐνας ἀξίος διδάσκαλος τοῦ Γένους”. *Φιλολογικὴ πρωτοχρονιά* 23/1996, σσ. 115-120.

Γιώργου Βλαχάκη, “Η φύση του φωτός και οι νόμοι της οπτικής - Η θεώρησή τους από τους Έλληνες λογίους κατά την προεπαναστατική περίοδο”. Στά πρ. συμπ. *Η Νευτώνεια Φυσική και η διάδοσή της στον ευρύτερο βαλκανικό χώρο*, έκδ. Κ.Ν.Ε., Αθήνα 1996, σσ. 253-271.

Γεωργίου Βλάχου, “Η διάδοση τῶν ιδεῶν τῆς Γαλλικῆς Ἐπανάστασεως στὰ Βαλκάνια - Ἡ διακήρυξη τῶν δικαιωμάτων τοῦ Ρήγα Φεραίου καὶ τὸ σχέδιο “Ὁμοσπονδίας τῶν λαῶν”. Στὸ συλλ. ἔργο *Ἡ ἔννοια τῆς ἐλευθερίας*, ὅ.π., σσ. 13-34.

George Giannaris, “Theophilos Kairis: The Tragic Fate of an Intellectual”. *Thetis* 3/1996, σσ. 165-176.

Ἀθανασίας Γλυκοφρύδη-Λεοντσίνη, “Ὁ Νεόφυτος Βάμβας καὶ τὸ πρόβλημα τῆς ἐλευθερίας”. Στὸ συλλ. ἔργο *Ἡ ἔννοια τῆς ἐλευθερίας*, ὅ.π., σσ. 111-169.

Ἀθανασίας Γλυκοφρύδη-Λεοντσίνη, “Φύση καὶ ἐλευθερία κατὰ τὸν Βενιαμὴν Λέσβιο” Ὁ.π., σσ. 171-206.

Ἀθανασίας Γλυκοφρύδη-Λεοντσίνη, “Π. Βράϊλας-Ἀρμένης: Ἡ πολυμορφία τῆς ἐλευθερίας”. Ὁ.π., σσ. 207-249.

Ἀθανασίου Καραθανάση, “Ὁ Ρήγας καὶ ἡ ἐποχὴ του - Τὸ Πήλιο καὶ ὁ Κισσός”. Στά πρ. συν. *Ρήγας Φεραῖος - Κισσός Πηλίου*, Αθήνα 1996, σσ. 91-97.

Ελένης Καραμπατζάκη, “Ὁ Σπύρος Κυριαζόπουλος καὶ ἡ ἀρχαία ἐλληνικὴ φιλοσοφία”. Δωδώνη, ὅ.π., σσ. 149-156.

Δημητρίου Καραμπερόπουλου, “Ρήγας Βελεστινλῆς καὶ *Encyclopedie* - Πότε ἔγραψε τὸ Φυσικῆς ἀπάνθισμα. Θεσσαλικὸ ἡμερολόγιο 29/1996, σσ. 262-266.

Δημητρίου Καραμπερόπουλου, “Γαλλικὴ *Encyclopedie* καὶ Νεοελληνικὸς Διαφωτισμὸς”. *Νέα Ἑλλοπία*, τεῦχος 3, Αθήνα Μάρτιος - Ἀπρίλιος 1996, σσ. 62-64.

Γιάννη Καρᾶ, “Ἡ Νευτώνεια Φυσικὴ καὶ ἡ φυσικὴ σκέψη κατὰ τὴν περίοδο τῆς νεοελληνικῆς Ἀναγέννησης”. Στά πρ. συν. *Ἡ Νευτώνεια Φυσικὴ*, ὅ.π., σσ. 21-31.

Γιάννη Καρᾶ, “Ὁ ἐπιστημονικὸς στοχασμὸς στὸν ὀρθόδοξο ἐλληνικὸ πνευματικὸ χῶρο κατὰ τὴν περίοδο τῆς νεοελληνικῆς Ἀναγέννησης”. Στὸ συλλ. ἔργο *Ὁρθοδοξία καὶ Φυσικὲς ἐπιστῆμες*, Αθήνα 1966, σσ. 55-63.

Ἄννας Κελεσίδου, “Ἡ ἔννοια τῆς ἐλευθερίας στὸ ἔργο τοῦ Ἀδαμαντίου Κοραῆ”. Στὸ συλλ. ἔργο *Ἡ ἔννοια τῆς ἐλευθερίας*, ὅ.π., σσ. 35-100.

Ἄννας Κελεσίδου, “Πολιτικὴ καὶ ἠθικὴ: Ὁ ἀριστοτελικὸς Ἀδαμάντιος Κοραῆς”. Στά πρ. συν. *Ἡ ἀριστοτελικὴ ἠθικὴ καὶ οἱ ἐπιδράσεις της*, Αθήνα 1996, σσ. 117-126.

Γρηγορίου Κοντού, “Ὁ Νεοελληνικὸς Διαφωτισμὸς καὶ ἡ δυτικομακεδονικὴ ἐκδοχὴ του”. *Παρέμβαση*, τεῦχος 95, Κοζάνη Σεπτέμβριος - Ὀκτώβριος 1996, σσ. 10-11.

Δημήτρη Κρίτσα, “Η συνάφεια τῆς Νευτώνειας καὶ τῆς ἀριστοτελικῆς Φυσικῆς στοὺς Εὐγένιο Βούλγαρη, Νικόλαο Ζερζούλη καὶ Νικηφόρο Θεοτόκη”. Στὰ πρ. συν. *Ἡ Νευτώνεια Φυσική*, ὅ.π., σσ. 197-216.

Βασιλείου Κύρκου, “Ἡ ‘Ἀφήγησις προεισοδιώδης’ στη Λογική του Ευγενίου Βούλγαρη”. *Δωδώνη*, ὅ.π., σσ. 39-48.

Βασιλείου Ν. Μακρίδη, “Ἡ φυγή τοῦ Εὐγενίου Βούλγαρη ἀπὸ τὴν Ἀθωνιάδα: Μία μαρτυρία τοῦ Ἀθ. Παρίου στὶς ἀρχές τοῦ 19ου αἰ., τὸ ἱστορικὸ τῆς πλαίσιο καὶ ἡ σημασία τῆς”. *Ἱστωρ.*, τεῦχος 9, Ἀθήνα Δεκέμβριος 1996, σσ. 87-108.

Χρήστου Μαραζόπουλου, “Ἡ Εἰσαγωγή λογικῆς τοῦ Γεωργίου Σουγδουρῆ”. *Δωδώνη*, ὅ.π., σσ. 19-28.

Νίκου Ματσόπουλου, “Ἡ πρόσληψη τῆς Νευτώνειας Φυσικῆς στον ελλαδικὸ χώρο - Ἡ περίπτωση τοῦ Ευγενίου Βούλγαρη”. Στὰ πρ. συν. *Ἡ Νευτώνεια Φυσική*, ὅ.π., σσ. 189-195.

Εὐάγγελου Μουτσόπουλου, “Ἡ ἐπικαίρωση τῆς ἔννοιας τῆς ἐλευθερίας στὸν νεοελληνικὸ στοχασμό”. Στὸ συλλ. ἔργο *Ἡ ἔννοια τῆς ἐλευθερίας*, ὅ.π., σσ. 9-12.

Λεωνίδα Μπαρτζελιώτη, “Ἡ κριτικὴ τοῦ Πλήθωνος στὴν περί μεσότητος διδασκαλί του Ἀριστοτέλη”. Στὰ πρ. συν. *Ἡ ἀριστοτελικὴ ἠθικὴ καὶ οἱ ἐπιδράσεις τῆς*, ὅ.π., σσ. 217-227.

Λεωνίδα Μπαρτζελιώτη, “Ἡ ὑπὸ τοῦ Πλήθωνος κριτικὴ τῆς τελεολογίας”. Στὸ συλλ. ἔργο *Ἀριστοτέλης - Ὀντολογία, γνωσιοθεωρία, ἠθικὴ, πολιτικὴ φιλοσοφία*, ἐκδ. Πιτσιλός, Ἀθήνα 1996, σσ. 562-571

Λίνου Μπενάκη, “Ὁ Ἀριστοτέλης στὸ Βυζάντιο καὶ στὴν Τουρκοκρατία”. *Ὁ.π.*, σσ. 553-561.

Λίνου Μπενάκη, “Ἡ διδασκαλία τῆς Φυσικῆς τοῦ Νεύτωνος κατὰ Musschenbroek ἀπὸ τὸν Νικόλαο Ζερζούλη στὴν Ἀθωνιάδα Ἀκαδημία”. Στὰ πρ. συν. *Ἡ Νευτώνεια Φυσική*, ὅ.π., σσ. 157-169.

Παναγιώτη Νούτσου, “Ἱστοριογραφικὰ προβλήματα τῆς νεοελληνικῆς φιλοσοφίας - Ἡ περίπτωση τοῦ Ευγενίου Βούλγαρη”. *Δωδώνη*, ὅ.π., σσ. 49-56.

Παναγιώτη Νούτσου, “Σπύρος Κυριαζόπουλος: Βίου καὶ ἔργου επίσκεψις”. *Ὁ.π.*, σσ. 85-92.

Χαράλαμπος Νούτσου, “Ἡ κριτικὴ τοῦ Ι. Μοισιόδακα στον Ε. Βούλγαρη”. *Ὁ.π.*, σσ. 67-78.

Σαράντου Πανός, “Ὁ διωγμὸς τοῦ Μεθοδίου Ἀνθρακίτη ἀπὸ τοὺς σκοταδιστὲς τοῦ Φαναρίου”. *Δαυλός*, τεῦχος 169, Ἀθήνα Ἰανουάριος 1996, σσ. 10179-10186.

Σαράντου Πανός, “Εὐγένιος Βούλγαρις: Ὁ ἐλληνίζων κληρικός καὶ ὁ ἐξαναγκασμός του σὲ ἰσόβια αὐτοεξορία”. *Ο.π.*, τεῦχος 173, Ἀθήνα Μάιος 1996, σσ. 10471-10477.

Δημήτρη Παντελοδήμου, “Ὁ Ρήγας Βελεστινλής καὶ ἡ ἐλληνικὴ πολιτικὴ ζωὴ κατὰ τὸν 19 αἰώνα”. Στὰ πρ. συν. *Ρήγας Φεραῖος - Κισσὸς Πηλίου*, ὅ.π., σσ. 11-19.

Δημήτρη Παντελοδήμου, “Ὁ Ρήγας στὴν νεοελληνικὴ λογοτεχνία”. *Ο.π.*, σσ. 147-153.

Κώστα Θ. Πέτσιου, “Γνωσιολογικὲς συνιστώσες τῆς σκέψης τοῦ Εὐγενίου Βούλγαρη”. *Δωδώνη*, ὅ.π., σσ. 57-66.

Κώστα Θ. Πέτσιου, “Ἡ περὶ τοῦ κόσμου... ἐπιστήμη - Κοσμολογικὲς ἀναφορὲς σὲ ἓνα χειρόγραφο μαθηματάριο τοῦ Ἀθανασίου Ψαλίδα”. *Ἑλληνικὴ Φιλοσοφικὴ Ἐπιθεώρηση*, τόμος 13, τεῦχος 38, Ἀθήνα Μάιος 1996, σσ. 131-139.

Χρίστου Πολατώφ, “Ἡ Λογικὴ τοῦ Εὐγενίου Βούλγαρη”. *Φιλοσοφία καὶ παιδεία*, τεῦχος 4, Ἀθήνα Ἰανουάριος 1996, σσ. 26-31.

Βασιλικῆς Σολωμού-Παπανικολάου. “Ὁ Ηρακλῆς καὶ ο Ἀπόλλων στὴ θεώρηση τοῦ Σπύρου Κυριαζόπουλου”. *Δωδώνη*, ὅ.π., σσ. 133-148.

Σοφίας Γ. Τακουρλή, “Ἐνα χειρόγραφο τοῦ Κωνστανίνου Μ. Κούμα: Εἰσαγωγή”. *Ἀγιώτικα νέα*, τεῦχος 9, Ἀγιὰ Δεκέμβριος 1996, σσ. 27-30.

Χρήστου Τέζα, “Ὁ Σπύρος Κυριαζόπουλος καὶ τὸ ἐρώτημα γιὰ τὴ γένεση τῆς φιλοσοφίας”. *Δωδώνη*, ὅ.π., σσ. 111-132.

Χρήστου Τέζα, “Ὁ Γιάν(ν)ης Κορδάτος ὡς ἱστορικός τῆς ἀρχαίας ἐλληνικῆς φιλοσοφίας”. *Ο.π.*, σσ. 233-259.

Πέτρου Χάρη, “Ὁ σοφὸς καὶ ὁ ἐκλαίκευτῆς” (: Ε.Π. Παπανοῦτσος). *Νέα ἔστια*, ἔτος Ο΄, τόμος 139, τεῦχος 1653 (15.5.1996), σσ. 635-637.

Νίκου Κ. Ψημμένου, “Ἡ ἐπιστολὴ τοῦ Μεθοδίου Ἀνθρακίτη Πρὸς τοὺς ἄρχοντας τῶν Ἰωαννίνων ὡς ἱστορικοφιλοσοφικὴ μαρτυρία”. *Δωδώνη*, ὅ.π., σσ. 29-38.

γ) Αὐτοτελεῖς μελέτες

Παναγὴ Αλιπράντη, “Ἡ φιλοσοφία στὴν Ἴονιο Ακαδημία (1824-1864): Τα Μαθήματα φιλοσοφίας τοῦ Ἀνδρέα Κάλβου (1840-1841)”. Διδ. δ. Τόμοι 2. Κέρκυρα 1996.

Δημήτρη Καραμπερόπουλου, “Ἡ μεταφορὰ τῆς ἐπιστημονικῆς γνώσης μέσω των ἐντυπων ἐλληνικῶν βιβλίων κατὰ τὴν ἐποχὴ τοῦ Νεοελληνικοῦ Διαφωτισμοῦ”. Διδ. δ. Ἀθήνα 1996.

Χαρίτωνα Καρανάσιου, *Ἐκδόσεις καὶ χειρόγραφα τοῦ Νεοελληνικοῦ Διαφωτι-*

σμοῦ (1707-1832). Πρόλογος Γρηγόρη Καραφύλλη - Εἰσαγωγή Κώστα Θ. Πέτσιου. Ἐκδ. Ἰνστιτούτου Βιβλίου καὶ Ἀνάγνωσης, Κοζάνη 1996.

Πασχάλη Μ. Κιτρομηλίδη, *Νεοελληνικὸς Διαφωτισμὸς - Οἱ πολιτικὲς καὶ κοινωνικὲς ἰδέες*. Μτφ. Στέλλας Νικολοῦδη. ΜΙΕΤ, Ἀθήνα 1996.

Γεωργίου Κουμάκη, *Νίκος Καζαντζάκης - Θεμελιώδη προβλήματα στη φιλοσοφία του*. Ἀθήνα 1996³.

Πέτρου Φαραντάκη, *Ἡ ἠθικὴ κατὰ τὸν Πέτρο Βράιλα - Ἀρμένη*. Ἐκδ. "Συλλόγου πρὸς διάδοσιν ὠφελίμων βιβλίων", Ἀθήνα 1996.

δ) Ἐκδόσεις κειμένων

[Εὐγενίου τοῦ Βουλγάρως], *Στοχασμοὶ εἰς τοὺς παρόντας κρισίμους καιροὺς, τοῦ Κράτους τοῦ Ὀθωμανικοῦ*. Ἐπιμέλεια καὶ φροντίδα Κώστα Χ. Σπανοῦ. Βιβλιοφιλικὰ τετράδια ἐργασίας ἀρ. 1, Ἀθήνα 1996.

Θεοφίλου Καΐρη, *Ἀλληλογραφία ἐκδιδόμενη ὑπὸ Δημητρίου Ι. Πολέμη*. Μέρους πρῶτον: *Ἐπιστολαὶ Θεοφίλου Καΐρη*. Τόμος τρίτος: 1844 - 1853. Καΐρειος Βιβλιοθήκη, Ἄνδρος 1996.

Ἀνδρέα Κάλβου, *Μαθήματα φιλοσοφίας 1840-1841*. Δεύτερος τόμος τῆς διδ. διατριβῆς τοῦ Παναγιώτη Ἀλιπράντη. Κέρκυρα 1996.

Ἀθανασίου Ψαλίδου, "Μεταφυσικὴ - Μέρους Βον τῆς Μεταφυσικῆς: Κοσμολογία". Ἐκδ. Κώστα Θ. Πέτσιου. *Ἑλληνικὴ Φιλοσοφικὴ Ἐπιθεώρηση*, ὅ.π., σσ. 140-153.

ε) Βιβλιοκρισίες

Βενιαμὴν Λέσβιος, *Στοιχεῖα ἠθικῆς*. Εἰσαγωγή - κριτικὴ ἔκδοσις - σχόλια Ρωξάνης Ἀργυροπούλου. Ἀθήνα 1996. Ἐκρινε ὁ Πασχάλης Κιτρομηλίδης στὰ *Ἑλληνικά* (46/1996, σσ. 427-429).

Εὐφρονίου - Ραφαήλ Πόποβιτς, *Σύνοψις λογικῆς κατ' ἐρωταπόκρισιν πρὸς χρῆσιν τῆς νεολαίας*. Ἀποκατάστασις - Μεταγραφή χειρογράφου, εἰσαγωγή καὶ σημειώσεις: Γρηγόρης Καραφύλλης. Ἐκδοσις Πανεπιστημίου Ἰωαννίνων, Ἰωάννινα 1995. Ἐκρινε ὁ Γεώργιος Μύαρης στὴν *Παρέμβασις* (τεῦχος 92, Κοζάνη Μάρτιος - Ἀπρίλιος 1996, σσ. 6-7).

ΠΕΡΙΛΗΨΕΙΣ ΔΙΔ. ΔΙΑΤΡΙΒΩΝ ΥΠΟ ΕΚΠΟΝΗΣΗ

Χρήστος Μαραζόπουλος

Η ΕΙΣΑΓΩΓΗ ΛΟΓΙΚΗΣ ΤΟΥ ΓΕΩΡΓΙΟΥ ΣΟΥΓΔΟΥΡΗ ΚΑΙ ΤΑ ΠΡΟΤΥΠΑ ΤΗΣ ΣΤΗΝ ΑΡΧΑΙΑ ΚΑΙ ΣΤΗ ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΗ ΦΙΛΟΣΟΦΙΚΗ ΓΡΑΜΜΑΤΕΙΑ

1. ΣΚΟΠΟΣ ΚΑΙ ΜΕΘΟΔΟΣ ΤΗΣ ΔΙΑΤΡΙΒΗΣ

Σκοπός τῆς διατριβῆς εἶναι ἡ ἐρμηνευτικὴ ἀνασυγκρότηση τῆς λογικῆς σκέψης τοῦ Γεωργίου Σουγδουρῆ (Γιάννινα, μέσα τοῦ 17ου αἰ. - Γιάννινα 1725) καὶ συναφῶς ἡ κατάδειξη τῆς ἰδιοσυστασίας του ὡς διδασκάλου τῆς ἀριστοτελικῆς λογικῆς, ὅπως αὐτὴ προκύπτει ἀπὸ τὴ μελέτη τοῦ ἔργου του *Εἰσαγωγή λογικῆς* (Βιέννη, 1792). Ἡ μέθοδος πού χρησιμοποιῶ γιὰ τὴ συγκεκριμένη στοχοθεσία συνίσταται στὴ συγκριτικὴ ἀντιπαραβολὴ τοῦ περιεχομένου τοῦ ἔργου τοῦ Σουγδουρῆ πρωτίστως μὲ τὸ περιεχόμενο τοῦ ἔργου τοῦ Θεοφίλου Κορυδαλέα (Ἀθήνα, 1574 - Ἀθήνα, 1646) *Εἰς ἅπασαν τὴν λογικὴν τοῦ Ἀριστοτέλους Ὑπομνήματα καὶ Ζητήματα* (Βενετία, 1729), μὲ τὶς λογικὲς ἐρευνες τοῦ Ἀριστοτέλη, ὅπως τὶς ἀνέπτυξε στὰ λογικὰ συγγράμματά του πού συγκροτοῦν τὸ *Ὀργανον* καὶ μὲ τὶς ἀπόψεις τῶν “νεωτέρων”. Στὸν ἴδιο σκοπὸ συντείνει καὶ ἡ μελέτη τῶν ἔργων τῶν σχολιαστῶν τοῦ Ἀριστοτέλη, ἡ ἀντιπαραβολὴ τοῦ κειμένου τοῦ Σουγδουρῆ μὲ τὸ περιεχόμενο ἐγχειριδίων τῆς λογικῆς πού σταδιοδρόμησαν στὴ σχολικὴ πράξη καθὼς ἐπίσης καὶ μὲ τὶς ἀπόψεις τῶν “νεωτερικῶν”, οἱ ὁποῖοι ἀσκοῦν κριτικὴ γενικὰ στὸν ἀριστοτελισμὸ καὶ τὰ σχήματα σκέψης του καὶ εἰδικὰ στὴν κορυθαλικὴ ἐκδοχὴ του.

2. ΠΕΡΙΛΗΨΗ ΤΩΝ ΒΑΣΙΚΩΝ ΘΕΣΕΩΝ ΤΗΣ ΔΙΑΤΡΙΒΗΣ

α) Είσαγωγή.

Στήν εισαγωγή τῆς διατριβῆς ἐντάσσεται τὸ ἔργο *Εἰσαγωγή λογικῆς* στίς χωροχρονικές του συνιστώσες καὶ με βάση τις σπουδές καὶ τὴ διδασκαλικὴ δράση τοῦ Σουγδουρῆ γίνεται σύντομη ἀναφορὰ στὴ ζωὴ καὶ τὸ ἔργο του. Στὴν ἴδια συνοχῆ ἀξιολογεῖται ἡ χειρόγραφη παράδοση τῆς *Λογικῆς* του σὲ συνδυασμὸ με τὴν ἀναγκαιότητα τῆς ἐκδόσῆς της πολλὰ χρόνια μετὰ τὸ θάνατό του, ἐνῶ παράλληλα ἐρμηνεύεται τὸ περιεχόμενον τῶν δύο ἀφιερώσεων ποὺ προτάσσονται στὴν τυπωμένη ἐκδοσὴ.

β) Στὸ πρῶτο μέρος ἐξετάζονται οἱ ἀντιλήψεις τοῦ Σουγδουρῆ γιὰ τὴ φύση τῆς λογικῆς καὶ τὴ σχέση της με τις ἐπιστῆμες καὶ τὴ φιλοσοφία, ὅπως αὐτὲς ἐκφράζονται στὸ “προοίμιον” τοῦ ἔργου του, στὸ ὁποῖο διατυπώνει καὶ ἀναλύει τὸν ὀρισμὸ τῆς λογικῆς, ἐνῶ παράλληλα καὶ σὲ ἀντιστοιχία πρὸς τις τρεῖς ἐνέργειες τοῦ νοῦ ἀναπτύσσει τὴν τριμερῆ διαίρεσή της. Ἡ ἐξέταση αὐτὴ καταδεικνύει τὸ μεθοδολογικὸ καὶ προπαιδευτικὸ ρόλο τῆς λογικῆς ἢ ὁποῖα ὡς “ἕξις ἐπίκτητος” συνιστᾶ ἀναγκαῖα προπαιδεῖα γιὰ τὴ σπουδὴ ὅλων τῶν ἐπιστημῶν καὶ τῆς φιλοσοφίας. Ταυτόχρονα καταδεικνύει καὶ τὸν ἐνδιάθετο χαρακτήρα της, ἀφοῦ ἡ λογικὴ, ὡς τριπλῆ δραστηριότητα τοῦ νοῦ, διαλαμβάνει γνωστικὰ ὅλα τὰ ὄντα καὶ ἀποτελεῖ ὀργανικὴ προϋπόθεση τῆς συγκρότησης τοῦ συλλογισμοῦ καὶ τῆς ἀπόδειξης, ἢ ὁποῖα συνιστᾶ καὶ τὸ “ἑξαίρετον” τέλος της.

γ) Στὸ δεύτερο μέρος ἐξετάζεται ὁ τρόπος με τὸν ὁποῖο ὁ Σουγδουρῆς διερευνᾷ τὴν πρώτη ἐνέργεια τοῦ νοῦ, τὴν “ἀπλὴν πρόσληψιν” (σσ. 4-46) στὴν ὁποῖα ἀνήκουν οἱ ὅροι τῶν προτάσεων, “τὸ ὑποκείμενον δηλαδὴ καὶ τὸ κατηγορούμενον” (σ. 6). Πιὸ συγκεκριμένα, με βάση τὴν ἀντίληψη τοῦ Σουγδουρῆ γιὰ τὴν προέλευση καὶ τὸν τρόπο σχηματισμοῦ τῶν “σημαντικῶν φωνῶν” (σ. 9) ἐρμηνεύεται ὁ ὀρισμὸς καὶ οἱ σημασίες τοῦ ὅρου, ἐνῶ παράλληλα ὑπογραμμίζεται ἡ στοχοθεσία τῆς ἀνάπτυξης τῶν διαιρέσεων ποὺ αὐτὸς ἐπιδέχεται. Συνακόλουθα ἐξηγεῖται ἡ ἀποψη τοῦ Σουγδουρῆ σχετικὰ με τὸν τρόπο κατηγορήσεως τῶν πέντε καθόλου φωνῶν καὶ τὴ σύνδεσή τους με τὴν ὀριστική, τὴ διαιρετική καὶ τὴν ἀπόδειξη, ἐνῶ συνάγεται ἀκόμη ὅτι ἡ γνώση τῶν καθόλου ἀποτελεῖ ἀναγκαῖα προϋπόθεση γιὰ τὴ διδασκαλία τῶν ἀριστοτελικῶν κατηγοριῶν. Προοικονομεῖται ἔτσι ἡ “πολυθρύλλητος” (σ. 26) διαίρεση τῶν ὄντων σὲ δέκα γένη ἀπὸ τὰ ὁποῖα ἡ οὐσία εἶναι ἡ πρωταρχικὴ κα-

τηγορία ἐνῶ οἱ ἄλλες κατηγορίες ἀποκτοῦν τὴν ἐννοιολογική τους ὑπόσταση σχετιζόμενες μαζί της· παράλληλα ἀπὸ τὸν τρόπο θεώρησης τῶν ἰδιοτήτων τῶν ὄρων προκύπτει ὅτι αὐτὲς ἀποτελοῦν, κατὰ τὸν Σουγδουρῆ, προϋπόθεση τῶν ὀρθῶν συμπερασμάτων καί, τέλος, καταδεικνύεται ἡ ἀποψή του γιὰ τὸν ὀργανικὸ χαρακτήρα τοῦ ὀρισμοῦ καὶ τῆς διαίρεσης ἀναφορικὰ μὲ τὴν ἀποδεικτικὴ ἐπιστήμη.

δ) Στὸ τρίτο μέρος ἐξετάζεται ὁ τρόπος μὲ τὸν ὁποῖο ὁ Σουγδουρῆς ἀναπτύσσει τὴ διδασκαλία του γιὰ τὴ δεύτερη διανοητικὴ ἐνέργεια (σσ. 47-73) δυνάμει τῆς ὁποίας ὁ νοῦς καταφάσκει ἢ ἀποφάσκει “ἕτερον ἐτέρου” (σ. 2). Βασισμένος στὴν ἀριστοτελικὴ ἀντίληψη γιὰ τὸν ἀναπαραστατικὸ καὶ “κατὰ συνθήκην” (σ. 10) χαρακτήρα τῆς γλώσσας ἀναδεικνύει τὴ συμβατικὴ ὑφή τῆς σημασίας τοῦ λόγου καὶ τῶν θεμελιωδῶν μερῶν του - τοῦ ὀνόματος καὶ τοῦ ρήματος - πραγματεύεται τὸ λόγο ὡς τὴν ἔσχατη δομὴ του καὶ ἀποσαφηνίζει ὅτι ἀπὸ ὅλα τὰ εἶδη τοῦ μόνο ὁ ἀποφαντικὸς λόγος ἐκφράζει τὴν ἀλήθεια ἢ τὸ ψεῦδος· αὐτὸ συμβαίνει γιὰ τὸν νοῦς μὲ τὴ δεύτερη ἐνέργειά του ἀποφαίνεται γιὰ τὴν ἀλήθεια ἢ τὸ ψεῦδος ποὺ ὑπάρχει ἢ στὴ λογικὴ ἀπόδοση μιᾶς ἐννοίας σὲ μιὰ ἄλλη ἢ στὴ λογικὴ ἄρνηση τῆς σύνδεσής τους. Συναφῶς διερευνᾷ τὴν ἀπόφαση κατὰ τὴν ἀναγκαίαν, τὴν ἐνδεχόμενη καὶ τὴν ἀδύνατη ὕλη της, σημειώνει τὸ ρόλο τῶν “προσδιορισμῶν” (σ. 58) στὴ διασάφηση τῆς ποσότητας καὶ τῆς ποιότητας τῶν προτάσεων καὶ παράλληλα ἐξηγεῖ ὅτι ἡ ἀλήθεια εἶναι “σύμφωνος ἢ σύμμετρος νόησις τῇ οὐσίᾳ καὶ ὑπάρξει τῶν νοουμένων πραγμάτων” ἐνῶ, ἀντιθέτως, τὸ ψεῦδος εἶναι ἡ ἀναντιστοιχία τῆς νόησις μὲ τὴν οὐσία καὶ τὴν ὑπαρξὴ τῆς νοούμενης πραγματικότητας. Μὲ βάση τὴν ἀντίληψή του αὐτὴ διαμορφώνει τὰ κριτήρια τῆς ὀρθότητας ἢ μὴ ὀρθότητας τῆς κατηγορήσεως τῶν ἐννοιῶν, ἐνῶ μὲ τὴν ἀνάπτυξη τῶν τριῶν ἰδιοτήτων τῶν προτάσεων θεμελιώνει τὸν ἀποφαντικὸ λόγο στὶς λογικὲς ἀρχές καὶ κυρίως στὴν ἀρχὴ τῆς μὴ ἀντίφασης στοχεύοντας στὴν ἀνάδειξή του ὡς μέρους τοῦ “ἐπιχειρήματος” (σ. 74) καὶ κυρίως ὡς προκείμενης τοῦ ἀποδεικτικοῦ συλλογισμοῦ.

ε) Στὸ τέταρτο μέρος ἐξετάζεται ὁ τρόπος μὲ τὸν ὁποῖο ὁ Σουγδουρῆς διερευνᾷ τὴν τρίτη ἐνέργεια τοῦ νοῦ (σσ. 74-108) δυνάμει τῆς ὁποίας “ἕτερον ἐξ ἐτέρου ἐπιφέρομεν” (σ.3)· ἀπὸ τὴν ἐξέταση αὐτὴ προκύπτει κατ’ ἀρχὴν ὅτι ὁ Σουγδουρῆς θεωρεῖ πῶς ἀπὸ τὰ τέσσερα εἶδη τοῦ ἐπιχειρήματος - συλλογισμὸς, ἐπαγωγή, ἐνθύμημα, παράδειγμα - ὁ συλλογισμὸς εἶναι ὁ ἀκριβέστερος τρόπος τοῦ ἐπίστασθαι καὶ μαζί μὲ τὴν ἐπαγωγή ἀποτελοῦν τὰ “ἴδια” (σ. 74) τῶν φιλοσοφούντων ἐπιχειρήματα. Μὲ βάση τὸν ὀρισμὸ τοῦ Ἀριστοτέλη γιὰ τὸν ἀποδεικτικὸ συλλογισμὸ ἀναπτύσσει τὴν ὕλη του διατυπώνοντας τὴ θέση ὅτι γιὰ νὰ εἶναι “ὑγιής” (σ.

77) ὁ συλλογισμὸς ὀφείλει νὰ συγκροτεῖται ἀπὸ τρεῖς ὅρους καὶ δύο προκείμενες, γιὰτὶ σὲ διαφορετικὴ περίπτωσι τὸ συμπέρασμα του δὲν εἶναι ἔγκυρο. Ἡ συσχέτιση τῶν δύο προκείμενων “καθ’ ἓνα ὅρον” (σ. 80), ἀπὸ τίς ὁποῖες προκύπτει ὡς συμπέρασμα μιὰ τρίτη, διάφορη αὐτῶν πρότασι, εἶναι τριῶν εἰδῶν ποὺ σημαίνει ὅτι ὁ Σουγδουρῆς ἀπορρίπτει τὴ δυνατότητα δημιουργίας περισσοτέρων τῶν τριῶν σχημάτων, τὰ ὁποῖα μὲ κριτήριον τὴν ποσότητα καὶ τὴν ποιότητα τῶν προκείμενων τοὺς λαμβάνουν διάφορες μορφές, τοὺς συλλογιστικοὺς τρόπους. Ἀπὸ τὴν ἐξέτασι τῶν ἀπόψεων τοῦ Σουγδουρῆ γιὰ τὰ συλλογιστικὰ σχήματα καὶ τοὺς τρόπους τοὺς συνάγεται ἡ προτεραιότητα ποὺ ἀποδίδει στοὺς καθόλου συλλογιστικοὺς τρόπους τοῦ πρώτου σχήματος καὶ συναφῶς ἐρμηνεύονται οἱ ἀρχές στὶς ὁποῖες ἐπερεῖδονται τὰ συμπεράσματα τῶν συλλογιστικῶν σχημάτων καὶ παράλληλα διευρύνονται οἱ κανόνες δυνάμει τῶν ὁποίων ἐλέγχεται ἡ ἐγκυρότητα ἑνὸς συλλογιστικοῦ τρόπου. Στὴν ἴδια συνοχὴ ἐξετάζεται ὁ τρόπος μὲ τὸν ὁποῖο ὁ Σουγδουρῆς διδάσκει τὴν ἀναγωγὴ ὅλων τῶν συλλογιστικῶν τρόπων στοὺς δύο καθόλου τρόπους τοῦ πρώτου σχήματος καὶ ἐπισημαίνεται ἡ κεφαλαιώδης σημασία τῆς εὑρεσι τοῦ μέσου ὅρου στὴν ἐπιλογή τῶν προκείμενων τοῦ συλλογισμοῦ, ἐνῶ παράλληλα ἀναπτύσσονται τὰ εἶδη τοῦ συλλογισμοῦ καὶ ἀξιολογεῖται ἡ ἀποψη τοῦ Σουγδουρῆ γιὰ τὸ καθένα ἀπὸ αὐτά. Τέλος ἐξηγοῦνται τὰ σοφιστικὰ ἐπιχειρήματα καὶ οἱ λύσεις ποὺ προτείνει ὁ Σουγδουρῆς γιὰ τὴν ἀναίρεσή τους καὶ ἀναλύονται οἱ κανόνες ποὺ διατυπώνει σχετικὰ μὲ τὴ χρησιμότητα τῆς διαλογικῆς συζήτησις ὡς μεθόδου πρόσκτησις τῆς ἀλήθειαι καὶ νομιμοποίησις τῆς γνώσις.

στ) Ἐπίλογος.

Στὸν ἐπίλογο τῆς διατριβῆς γίνεται μιὰ συνοπτικὴ - ἐν εἰδει συμπερασμάτων - κριτικὴ ἀποτίμησι τοῦ τρόπου μὲ τὸν ὁποῖο ὁ Σουγδουρῆς χρησιμοποιεῖ τὸ περιεχόμενον τῶν πηγῶν του, ἐνῶ ταυτόχρονα καταδεικνύεται ἡ ἰδιαιτερότητά του ὡς διδασκάλου τῆς λογικῆς. Συναφῶς ὑπογραμμίζονται τὰ εἰδοποιὰ γνωρίσματα τοῦ ἔργου του, γιὰ τὸ ὁποῖο ὑποστηρίζεται καταληκτικὰ, ὅτι, ἐκτὸς τῶν ἄλλων, ἐκφράζει μιὰ σημαντικὴ πτυχὴ τοῦ ἀριστοτελισμοῦ τῆς κορυθαλικῆς περιόδου ποὺ συντελεῖ, ὡστόσο, στὴ διεύρυνσι τῶν ἀριστοτελικῶν σχημάτων σκέψις, ὅπως αὐτὰ ἀποτυπώνονται στὸ ἔργο τοῦ Κορυθαλέα.

ΔΕΙΓΜΑΤΑ ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΟΥ ΦΙΛΟΣΟΦΙΚΟΥ ΛΟΓΟΥ

Εἰσαγωγή τῆς λογικῆς πραγματείας μεθοδίου ἀνθρακίτου (ἀποσπάσματα)

Μεταγραφή κειμένου - Εἰσαγωγή: Κώστας Θ. Πέτσιος

Πρόκειται γιὰ τὸ πληρέστερο (Λονδῖνο, British Library Add. 8227/2) ἀπὸ τὰ χειρόγραφα τὰ ὁποῖα μᾶς παραδίδουν τὴν Λογικὴ τοῦ Μεθοδίου Ἀνθρακίτη¹. Τὸ κείμενο τῆς Λογικῆς ἀπὸ τὸ φ. 4 (ἀρχὴ) μέχρι τὸ φ. 63 ταυτίζεται, μὲ ἐλάχιστες ἀποκλίσεις καὶ παραλλαγές γραφῆς, μὲ τὸ χειρόγραφο Ζαβίρα² καὶ στὰ βασικὰ σημεῖα ἀκολουθεῖ τὴν ἀνάλυση τοῦ Θεοφίλου Κορυδαλέως³. Ἡ διαπραγμάτευση ποὺ ἀποτυπώνεται στὰ φφ. 63-88 (τέλος) ἀφορᾷ φιλοσοφικὰ ζητήματα ποὺ ἀνακύπτουν στὸ πλαίσιο τῆς διερεύνησης τοῦ προβλήματος τῶν “καθόλου”. Τὸ κείμενο ἀντεγράφη στὰ 1726, τρία χρόνια μετὰ τὴν καταδίκη τοῦ Ἀνθρακίτη ἀπὸ τὸ Πατριαρχεῖο⁴ καὶ εἶναι ἰδιαίτερα σημαντικὸ γιὰ τὴν ἀνασύσταση τῆς φιλοσοφικῆς του σκέψης⁵.

1. Βλ. σχετικὰ Βασιλικὴ Μπόμπου-Σταμάτη, “Ὁ Μεθόδιος Ἀνθρακίτης καὶ τὰ “Τετράδια””, *Ἑλληνικά* 45 (1995), σ. 112, σημ. 4. Γιὰ τὸ ἔργο τοῦ Ἀνθρακίτη, *Λογικὴ Ἐλάττων*, ἐλ. Παναγιώτης Κ. Χρήστου, *Μεθόδιος Ἀνθρακίτης. Βίος - Δράσις - Ἀνέκδοτα ἔργα*, Ἰωάννινα, Ἡπειρωτικὴ Ἑστία, 1953, σσ. 52-79.

2. Γιὰ τὴν περιγραφή του ἐλ. Σπυρίδων Π. Λάμπρος, “Ἡ ἐβιβλιοθήκη τῆς Ἑλληνικῆς Κοινότητος τῆς Βουδαπέστης καὶ οἱ ἐν τῇ πόλει ταύτῃ σωζόμενοι ἑλληνικοὶ κώδικες”, *Νέος Ἑλληνομαθηματικὸς* 8 (1911), σ. 75.

3. Αναλυτικὴ παρουσίαση τοῦ χειρογράφου ἐλ. Κώστας Θ. Πέτσιος, “Ἡ διδασκαλία τῆς Λογικῆς κατὰ τὴν περίοδο τοῦ νεοελληνικοῦ Διαφωτισμοῦ”, στό: *Πρακτικὰ τοῦ Πανελληνίου Συνεδρίου Νεοελληνικῆς Διαφωτισμὸς - ἀπόπειρα μιᾶς νέας ἐρευνητικῆς συγκομιδῆς*, (Κοζάνη 8-10 Νοεμβρίου, 1966) [ὑπὸ ἐκτύπωση].

4. Βλ. Νίκος Κ. Ψημμένος, (Ἀθολογία κειμένων, εἰσαγ., σχόλ.), *Ἡ ἑλληνικὴ φιλοσοφία ἀπὸ τὸ 1453 ὡς τὸ 1821. Τόμος Β΄. Ἡ ἐπικράτηση τῆς νεωτερικῆς φιλοσοφίας. Μετακορυδαλικὴ περίοδος*, Ἀθήναι, 1989, σ. 421 κέ.

5. Οἱ φιλοσοφικὲς θέσεις τοῦ Μεθοδίου Ἀνθρακίτη ποὺ διατυπώνονται στὸ χειρόγραφο αὐτὸ, τοῦ ὁποῖου ἐτοιμάζω κριτικὴ ἔκδοση, ἀνασυγκροτοῦνται στὴ μελέτη: Κώστας Θ. Πέτσιος, “Ἡ περὶ τῶν ‘καθόλου’ διδασκαλία τοῦ Μεθοδίου Ἀνθρακίτη” (ὑπὸ δημοσίευση).

(φ.4α)

Τὸ μέσον δι' οὗ ἕκαστος ἐν ἀπάσῃ ἐπιστήμῃ καὶ τέχνῃ διαλέγεσθαι δύναται, καὶ πρὸς γνῶσιν ὁπωσοῦν ἀληθείας ἐλθεῖν, ἐστὶν ὁ συλλογισμός, οὗ τὴν κατασκευὴν ἢ λογικὴν ἐρμηνεύει· σύγκειται δ' οὗτος ὁ συλλογισμὸς ἐκ προτάσεων· αἱ δὲ προτάσεις ἐξ ὄρων· οἷον, πᾶς ἄνθρωπος, λογικός, ὁ Πέτρος ἐστὶν ἄνθρωπος, ἄρα ὁ Πέτρος ἐστὶ λογικός.

Ὁ μὲν οὖν ὀλόκληρος οὗτος λόγος, συλλογισμὸς καλεῖται, τὸ δὲ πᾶς ἄνθρωπος λογικός, καὶ τό, ὁ Πέτρος ἐστὶν ἄνθρωπος, καὶ τὰ λοιπὰ τούτου μέρη, προτάσεις καλοῦνται. Τὸ δ' ἄνθρωπος καὶ τὸ λογικὸν μέρη τῶν προτάσεων, ὄροι προσαγορεύονται· ὁ μὲν α^{ος} ὑποκείμενος, ὁ δὲ β^{ος} κατηγορούμενος.

Τὶ ἐστὶ συλλογισμός;

Συλλογισμὸς ἐστὶ λόγος, ἐν ᾧ τεθέντων τινῶν τριῶν ἐπιφέρομεν πρότασιν.

Τὶ πρότασις;

Πρότασις ἐστὶ λόγος, ἐξ ὑποκειμένου, καὶ κατηγορουμένου συγκείμενος κατάφασιν, ἢ ἀπόφασιν ἐμφαίνων.

Τὶ ἐστὶν ὄρος.

Ὁρος ἐστὶ λόγος, εἰς ὃν διαλύεται ἢ πρότασις, ὡς εἰς ὑποκείμενον, καὶ κατηγορούμενον, ὑποκείμενον μὲν ἐστὶ τὸ διδόμενον, καὶ πρὸ ὑποτιθέμενον· ὡς τὸ ἄνθρωπος ἐπὶ τοῦ ἀνωτέρου συλλογισμοῦ.

(φ.4β)

Κατηγορούμενον δὲ τὸ ἐπὶ τινος λεγόμενον, καταφασκό/μενον, ἢ ἀποφασκόμενον, οἷον ὁ ἄνθρωπος ἐστὶ λογικός· ὁ ἄνθρωπος οὐκ ἔστι λίθος. Τρία ἄρα θεωρητέον, συλλογισμὸν, πρότασιν, καὶ ὄρον· πρὸς ἃ, καὶ ἅπαντα ἢ λογικὴ διανέμεται· ἀρκτέον δὲ ἀπὸ τοῦ ἐσχάτου, λόγον στοιχείου ἐπέχοντος, καὶ διὰ τοῦ β^{ου} ἐπὶ τὸ α^{ον} ἐλθεῖν.

Καλεῖται δ' ὁ μὲν ὄρος α^{ος} καὶ ἀπλῆ ἔννοια· ἢ δὲ πρότασις σύνθετος καὶ β^{αν}, ἢ δὲ γ^η ἐπιφορά, ἐπαγωγή, καὶ συλλογισμὸς.

Περὶ ὄρων.

Ὁ ὄρος ἢ ἀπλῶς ὡς μέρος λόγου θεωρεῖται, οἷα τὰ τοῦ λόγου ὀκτώ μέρη κατὰ γραμματικούς· ταῦτα μὲν γὰρ μέρη κυρίως τοῦ λόγου, ὡς δι' αὐτῶν πᾶσα ὁμιλία, καὶ εἰς αὐτὰ ἔσχατον διαλυομένη, ἢ εἰδικώτερον, ὡς μέρος προτάσεων, ἧς τὰ μέρη δύο, ὡς ἀνωτέρω ἔφημεν, τὸ τε ὑποκείμενον καὶ κατηγορούμενον. Καὶ τοῦτον τὸν τρόπον θεωρούμενος ὁ ὄρος,

οὐκ ἔστιν ἕτερον, εἰ μὴ τοῦνομα, καὶ ὅ,τι διὰ πτώσεων κλίνεται καὶ τὴν τοῦ ὀνόματος ἐπέχει χώραν, ὡς ἀντωνυμῖαι καὶ μετοχαί. Τὰ ἐπιφύρηματα δέ, καὶ αἱ προθέσεις, καὶ οἱ σύνδεσμοι, οὐκ εἰσὶν ὄροι κυρίως, κατὰ τοῦτο τὸ 6^{ον} σημαίνον· ἀλλὰ συναφαί τινες, καὶ ἰδιοτροπῖαι τοῦ τε ὑποκειμένου, καὶ κατηγορουμένου ὡς ὁ θεαρέστως ζῶν τῶν ἐν τῇ παρούσῃ ζωῇ, μακάριος ἐν τῇ μελούσῃ ἔσται. Ἐνίοτε ὑλικῶς, καὶ κατὰ φωνὴν ὡς ὑποκείμενον, ἢ κατηγορούμενον λαμβάνεται, οἷον τὸ ἔνθα ἐστὶν ἐπίφρημα, ἢτοι αὕτη ἢ φωνὴ τὸ ἔνθα, καὶ οὐχ ὁ τόπος, ὅς εἰδικῶς ἀνθ' ὑποκειμένου, ἢ κατηγορουμένου ληφθῆναι δύναται. Οἱ ὄροι ἄρα τῆς προτάσεως ἐστὶ τὰ ὀνόματα· καὶ ταῦτα, ἢ ἐν μόνον, οἷον ὁ Πέτρος ἐστὶν ἄνθρωπος, ἢ δύο ὁμοῦ ἕναν ὄρον ποιῶντα, οἷον πᾶς ἄνθρωπος ἐστὶ λογικός, ἢ μία ὁλόκληρος πρότασις, οἷον ὁ ἀγαθὸς ἄνθρωπος ἐστὶ μακάριος. Τὸ δὲ συνάπτον, τὸ τε ὑποκείμενον, καὶ κατηγορούμενον, σύνδεσμος καλεῖται καὶ ἔστι μόνον τὸ ὑπαρκτικὸν ῥῆμα.

(φ.5α)

Εὐκρινέστερον περὶ ὄρου.

Ὅρος ἐστὶ πᾶν τὸ εἰδοποιῶν, καὶ περατοῦν τὸν ἡμέτερον νοῦν δίκην κατόπτρου, καὶ ἀπλῆς ὄντα δυνάμει ὡς ὁ τινὰ θεωρῶν εἰκόνα καὶ ταύτην τῷ νῷ ἐντυπῶν· αὕτη οὖν ἢ τοῦ νοῦς εἰδοποίησις καὶ σχηματισμός, ὄρος καλεῖται· ὥστε ὄρος, λόγος, εἶδος, τελειότης, ἐστὶν ἐν καὶ ταυτόν.

Τὸ τοῦ νοῦς νόημα ἐστὶν ἢ εἰκὼν, καὶ τὸ τοῦ ὑποκειμένου σημεῖον, ὥστε εἰ τὰ σημεῖα ταῦτα, καὶ εἰκόνας γνωσταὶ ἅπασιν ἦσαν, ἐλεύθεροι ἂν ὁμωνυμίας ἀπάσης ἦμεν, καὶ οὐχ ἕτερον τοῖς ἀνθρώποις, εἰ μὴ ἰδιωμα ἕν, καὶ διάλεκτος μία ἦν, δίχα τινὸς ἐναλλαγῆς. Ἐναλλαγή δὲ τῶν ὑποκειμένων, οὐ μὴν γε τῶν νοημάτων ὑπῆρχεν· ἀδήλων δ' ὄντων τῶν ἐν ταῖς τῶν ἀνθρώπων ἐννοίαις νοημάτων, δεῖ ἐπὶ τὰς φωνὰς καὶ διαλέκτους καταφεύγειν, ὅπως δι' αὐτῶν τὰς ἡμετέρας ἐννοίας τοῖς ἄλλοις ἐμφαίνομεν.

Ἐπεὶ δ' αἱ φωναὶ οὐκ ἔστι τις τύπος μόνυμος [sic] τῶν ἐννοιῶν, ἀλλὰ τις διαδοχὴ λόγων ῥαδίως διαλυομένων, καὶ λήθην οὐ σμικρὰν τῷ νῷ προξενούντων πρὸς τὴν τούτου θεραπείαν ἢ τῶν γραμμάτων ἐφεύρηται τέχνη, χρήσιμος εἰς τὰ μάλιστα, πρὸς τε ἀνάπτυξιν τῶν ἐννοιῶν, τοῖς τε παροῦσι καὶ ἀποῦσι, καὶ πρὸς τε τὴν τῶν φωνῶν διαμονήν.

(φ.5β)

Ὁ ὅρος ἄρα ὁ αὐτὸς ἔν τε τῷ νοῦ, καὶ τῇ φωνῇ, καὶ τοῖς γράμμασι θεωρεῖται· καὶ κατὰ μὲν τὸν α'ὸν τρόπον νοηματικός, κατὰ δὲ τὸν β'ὸν προφορικός, κατὰ δὲ τὸν γ'ὸν γραπτός. Ἐπεὶ ἡ τῆς φωνῆς διάλεξις πρὸς ἔκθεσιν τῆς τοῦ νοῦς ἐφεύρηται διαλέξεως· αὕτη δὲ τοῖς ὀκτώ λόγου κατὰ γραμματικούς μέρεσι χρῆται, σκεψώμεθα τί τούτων τῶν μερῶν ἕκαστον ἔννοιαν δοκεῖ τῷ νοῦ παριστάνειν· ἀπὸ τοῦ ὀνόματος ἀρχόμενοι, καὶ ἀντωνυμίας, ἐπὶ καὶ αὕτη ἀντὶ ὀνόματος παραλαμβάνεται, εἶτα καὶ περὶ ῥήματος εἰπεῖν. Ἰστέον ὅτι τὸ ῥῆμα παρὰ τὸ ὑπαρκτικὸν οὐκ ἔστιν ἕτερον, πάντα γὰρ τᾶλλα εἰς τοῦτο ἀναλύεται διὰ μετοχῆς, οἷον, ἐγὼ εἰμὶ ἀγαπῶν· πρὸς εὐκρινεστέραν ἔμπης κατάληψιν, δεῖ α'ὸν εἰπεῖν, τί μονάς, τί ἀριθμὸς καὶ τίς ἢ τῆς μονάδος ἐνέργεια;

Μονάς ἐστὶν ἀρχή, ἀφ' ἧς ἅπαν ὄν, καὶ καθ' ἣν ἕκαστον ἔν λέγεται, εἴτε οὖν ἡ μονάς, εἴτε ὁ παρ' αὐτῆς παραγόμενος ἀριθμὸς κλάσμα ὢν τῆς αὐτῆς, ἐστὶ τὰ ὀνόματα, ἢ δὲ τῆς μονάδος ἐνέργεια, τὸ ῥῆμα ἐστὶν οἷον νομίσματι χρυσοῦν περιεχέτω ἐν ἑαυτῷ ἀργύριον, δίδραχμον, δηνάριον, ὀβολόν, καὶ ἕτερον εἶδος, μείζον, ἢ ἔλαττον, συνθετικὸν αὐτοῦ· εἴτε οὖν ἡ τοῦ νομίσματος μονάς, καὶ ὁ ὑπ' αὐτοῦ περιεχόμενος ἀριθμὸς, τὰ ὀνόματα παρίστησιν· ἐν γὰρ λέγεται τό, τε νόμισμα, καὶ ἀργύριον, καὶ ἡ δραχμὴ καὶ τὰ ἕτερα, ἢ δὲ τοῦ νομίσματος ἐνέργεια καθ' ἣν ἕκαστον τῶν εἰδῶν δραχμῆς, ἢ ὀβολοῦ παράγεται, καὶ ἐστὶν ἐνέργεια, τὸ ῥῆμα ἐστὶ./ Τοῦτον οὖν τὸν τρόπον, τό, τε ὄνομα καὶ τὸ ῥῆμα ἐπὶ τὸν ἡμέτερον ἀναφέρεται νοῦν.

(φ.6α)

Περὶ συμβεβηκότος.

Συμβεβηκὸς ἐστὶν ὃ γίνεται καὶ ἀπογίνεται χωρὶς τῆς τοῦ ὑποκειμένου φθορᾶς. Ἔστι δὲ τὸ μὲν χωριστὸν ὡς τὸ περιπατεῖν, τὸ δὲ ἀχώριστον ὡς τὸ μέλαν ἐν αἰθίοπι.

Ὁ καθόλου καὶ κοινὸς ὅρος, ὃ μὲν ἐστὶν ἐνεργεία, ὡς τὸ ζῶον· ὃ δὲ δυνάμει ὡς ὁ ἥλιος.

Ὁ μερικὸς ὅρος ὃ μὲν ἐστὶ ὠρισμένος ὡς ὁ Πέτρος, ὃ δὲ δεικτικὸς ὡς οὗτος ὁ ἄνθρωπος, ἐκεῖνο τὸ ζῶον· ὃ δὲ ἐξ ὑποθέσεως, ὡς ὁ τοῦ Φιλίππου, τὸν Ἀλέξανδρον, δηλοῦντες, καθ' ὑπόθεσιν μόνον υἱὸν/ αὐτοῦ ὄντα, ὃ δὲ

(φ.11α)

ἀόριστος, ὡς τὸ τις ἄνθρωπος· καὶ ὁ μὲν α^{ος} κύριον ὄνομα, οἱ δ' ἕτεροι προσηγορικά.

Οἱ κοινοὶ καὶ καθόλου ὄροι οἱ μὲν ἐπὶ πάντων τῶν ὄντων κατηγοροῦνται, ὡς τὸ ἔν, τὸ ὄν, τὸ ἀληθές, τὸ ἀγαθόν. Οἱ δὲ ἐπὶ μιᾶς μόνον κατηγορίας γένους ἢ εἶδους καὶ τὰ ἐξῆς. Οὐσίας δηλαδὴ ἢ συμβεβηκότος. Ἰστέον, ὅτι τὸ κτιστὸν ὄν, τό, τε σωματικὸν καὶ ἀσώματον, διχῶς θεωρεῖται, ἢ κατὰ τὴν οὐσίαν αὐτοῦ, ἢ κατὰ τὸν τρόπον καὶ ιδιότητα τῆς αὐτοῦ οὐσίας. Οὐσία τοῦ πράγματος ἐστὶν ἢ καθ' ἑαυτὴν ἐφισταμένη, ιδιότης δὲ ἢ μὴ καθ' ἑαυτήν. Αὕτη δ' ιδιότης, ἢ μὲν ἐστὶ δύναμις οὐσιώδης, ὡς τὸ λογικὸν τῷ ἀνθρώπῳ· ἢ δὲ ἐπουσιώδης ὡς πᾶν τὸ τῇ οὐσίᾳ παρεπόμενον καὶ συμβαῖνον, καὶ τῆς μὲν ἀσωμάτου οὐσίας παρεπόμενα ἐστὶ τὸ καταφάσκειν, ἢ ἀποφάσκειν, ἀμφιβάλλειν, διανοεῖσθαι, θέλειν, μὴ θέλειν κλπ.

Τῆς δὲ σωματικῆς οὐσίας, ἐννέα ἐπαριθμοῦνται, ποσόν, ποιόν, πρὸς τι, ποῦ, ποτέ, ποιεῖν, πάσχειν, κείσθαι, καὶ ἔχειν.

.....

(φ.16β)

Κεφ^{ον} γ^{ον}. Περὶ λόγου.

(φ.17α)

Λόγος ἐστὶ φωνὴ σημαντικὴ κατὰ συνθήκην, ἧς τῶν μερῶν τι σημαντικὸν κεχωρισμένον, ὡς φάσις, ἀλλ' οὐχ/ ὡς φαῦσις, ἦτοι οὐχ ὡς κατάφασις ἢ ἀπόφασις.

Τὸ μὲν φωνὴ σημαντικὴ κατὰ συνθήκην γένους λόγον ἐπέχει, κοινὸν γὰρ ἐστὶ τῷ ὀνόματι, καὶ τῷ ῥήματι, καὶ τῷ λόγῳ.

Τὸ δὲ ἧς τῶν μερῶν τι σημαντικὸν κεχωρισμένον πρὸς διαφορὰν ὀνοματός τε καὶ ῥήματος.

Τὸ δέ, ὡς φάσις, ὅτι τὰ μέρη τοῦ λόγου κεχωρισμένα ἐστὶ σημαντικά, ὡς ὄροι μόνον ἀπλοί.

Ὁ λόγος μὲν ἐστὶ τέλειος, ὡς ὁ διάνοιαν αὐτοτελεῆ σημαίνων ἐν τῷ νῷ τοῦ ἀκούοντος, οἶον, εἰ ἦν ἄνθρωπος κλπ.

.....

(φ.24α)

Περὶ τοῦ τρόπου τοῦ ἐπίστασθαι.

Τρόπος τοῦ ἐπίστασθαι ἐστὶ λόγος δηλωτικός, ἀδήλου τινὸς πράγ-

ματος· ἢ ἀγνοια ἐν ἡμῖν ἐκ τριῶν δύναται συμβαίνει, ἢ ὅτι οὐ γινώσκομεν
(φ.246) τὴν οὐσίαν τινὸς πράγματος, ἢ ὅτι τὰ αὐτοῦ ἀγνοοῦμεν μέρη, ἢ τελευ-
ταῖον τὰς αὐτοῦ ιδιότητας· ὥστε καὶ ὁ τοῦ ἐπίστασθαι τρόπος τριχῶς, ἢ
ὁ τὴν οὐσίαν δηλῶν, καὶ λέγεται ὀρισμός, ἢ ὅτι τὰ μέρη ἐμφαίνων, καὶ
λέγεται διαίρεσις, ἢ τελευταῖον τὰς ιδιότητας, καὶ λέγεται ἐπιχείρημα,
περὶ ὧν ἐφ' ἐξῆς.

Καὶ α^{ον} περὶ ὀρισμοῦ.

Ὅρισμός ἐστὶ λόγος σύντομος, δηλωτικὸς τῆς φύσεως τοῦ ὀριστοῦ,
ἤτοι ὑποκειμένου τινός.

Τὸ μὲν λόγος τόπον ἐπέχει γένους, ὑφ' ᾧ, ὃ τε ὀρισμός, ἢ διαίρεσις
καὶ ἐπιχείρημα ὑπόκειται· τὸ δὲ δηλωτικὸς τῆς φύσεως καὶ τὰ λοιπὰ τό-
πον ἐπέχει διαφορᾶς· μόνος γὰρ ὁ ὀρισμός τὴν φύσιν τοῦ ὑποκειμένου
ἀναπτύσσει.

Τριχῶς δὲ ἅπαν ἐνδέχεται ὀρισθῆναι, ἢ ἔτυμολογία, ἢ ὑπογραφῇ ἢ καὶ
κυρίως ὀρισμῶ.

Ἐτοιμολογία μὲν, ἤτοι ὀρισμός ἐτοιμολογικὸς ἐστίν, ὁ τὸν λόγον
τοῦ ὀνόματος μόνον ἀναπτύσσων, οἷον, ὁ φιλόσοφος ἐστὶ ὁ τὴν σοφίαν
φιλῶν.

ὑπογραφικὸς ὀρισμός, ὁ ἐκ γένους καὶ ἰδίων οὐσιωδῶν, καὶ συνδρομῆς
διαφόρων συμβεβηκότων, τὸ ὑποκείμενον ὑπογράφων. Ὡς εἴ τις εἴποι τὸν
ἄνθρωπον εἶναι ζῶον δίπουν, ὀρθοπεριπατητικόν, πλατυόνυχον, χερσὶ χρώμενον.
(φ.25α) Τὸ μὲν ζῶον γένους χώραν ἔχει. Τὰ δὲ λοιπά, συμβεβηκότα τοῦ
ἀνθρώπου. Χρώμεθα δὲ μάλιστα τῇ ὑπογραφῇ, ὅταν τὸ πρᾶγμα οὐκ
ἔχει γένος ἀνώτερον ἀφ' οὗ ὀρισθείη, ἢ οὐσιώδεις διαφορᾶς, τῶν δὲ ὑπο-
γραφικῶν, ὅταν μὲν τὸ πρᾶγμα οὐσιώδεις διαφορᾶς ἔχει, οὐ μὴν δὲ
ἀρκούσας εἰς τὸ ἀνελλειπῶς παραστῆσαι αὐτό, ὡς ὅταν λέγομεν,
ἵππος ἐστὶ ζῶον ἄλογον, ἐπεὶ δὲ καὶ κύων, καὶ βοῦς καὶ ἕτερα, προστίθε-
μεν καὶ τὸ χρεμετιστικὸν καὶ τὸ τετράπουν.

Κυρίως δὲ ὀρισμός ἐστὶν ὁ τὴν οὐσίαν τοῦ πράγματος ἐμφαίνων.
Ἔστι δὲ διττός· ὁ μὲν γὰρ λέγεται φυσικὸς, ὡς ὁ ἐξ ὕλης καὶ εἶδους συ-
γκείμενος, οἷον, ὁ ἄνθρωπος σῶμα ὀργανικὸν λογικῇ ψυχῇ εἰδοπεποιημέ-
νον, [καθάπερ οἱ περιπατητικοὶ αὐτὸν ὀρίζουσιν εἰ καὶ τῇ ἀληθείᾳ οὐχ

οὕτω· τὸ μὲν γὰρ σῶμα ἐστὶ ὑλικὸν διαστατὸν, ἡ δὲ ψυχὴ αἴϋλον ἀδιάστατον· ὅπως δὲ τὸ ἀδιάστατον δύναται διαστατὸν εἰδοποιεῖν, εἰ καὶ τοῦμπαλιν]*, ὁ δὲ λέγεται ἐκ γένους καὶ συστατικῆς διαφορᾶς, ὅς καὶ μεταφυσικὸς καλεῖται· οἷον ἄνθρωπος ἐστὶ ζῶον λογικόν.

Ὁ ὁρισμὸς ἢ ἐκ τοῦ ὑποκειμένου λαμβάνεται, ἢ ἐκ τοῦ τέλους, ἢ καὶ ἐξ ἀμφοῖν· ἐκ τοῦ ὑποκειμένου, οἷον, ἡ ἰατρικὴ τέχνη ἐστὶ περὶ τὰ ἀνθρώπινα σώματα καταγινόμενη, ἐκ τοῦ τέλους δέ, οἷον, ἡ ἰατρικὴ ἐστὶν ὑγείας περιποιητικὴ, ἐξ ἀμφοῖν δέ, οἷον, ἡ ἰατρικὴ τέχνη περὶ τὰ ἀνθρώπινα σώματα καταγινόμενη ὑγείας περιποιητικὴ.

(φ.28α)

Περὶ συλλογισμοῦ.

Συλλογισμὸς ἐστὶ λόγος, ἐν ᾧ τεθέντων τινῶν ἕτερόν τι τῶν κειμένων ἐξ ἀνάγκης συμβαίνει τῷ ταύτας εἶναι.

Τὸ μὲν λόγος χώραν γένους ἐπέχει τὰ δὲ λοιπὰ, τόπον διαφορᾶς ἀναπληροῖ. Τὸ μὲν τεθέντων τινῶν, περὶ τῶν προτάσεων εἴρηται· οὐ γὰρ διὰ μιᾶς προτάσεως συλλογισμὸς γίνεται, δεῖ δ' ἔμπης ταύτας ὁμολογουμένας ἡγῶν, ὡς ὁμολογουμένας κείσθαι, τὸ δ' ἕτερόν τι τῶν κειμένων ἐστὶ τὸ συμπέρασμα, ὅτι ὡς ἀποτέλεσμα τῶν προτάσεων παράγεται· τὸ δ' ἐξ ἀνάγκης συμβαίνει, ὅτι διὰ τοῦ συλλογισμοῦ συμβαίνει γίνεσθαι τὴν ἐπιφορὰν παρ' ἡμῶν· ἔργον γὰρ ἡμέτερον ὁ συλλογισμὸς, τὸ δὲ τῷ ταύτας εἶναι, ἦτοι διὰ τὰς προτάσεις.

(φ.42β)

Ζητήματα λογικῆς πρὸς ἀσκήσιν τῶν λογικευομένων.

Διάλεξις πρώτη.

Ζήτημα α^{ον}.

Πότερον ἀναγκαῖα ἡ λογικὴ πρὸς τὴν τῶν ἐπιστημῶν ἐπίκτησιν ἢ οὐ.

Διχῶς ἡ λογικὴ, ἢ μὲν φυσικὴ, ἢ δὲ ἔντεχνος. Καὶ φυσικὴ μὲν ἐστίν, ἢ τοῖς πᾶσιν ἔμφυτος τις δύναμις, καθ' ἣν ἀτέχνως περὶ παντὸς συλλογιζόμενοι πράγματος, διαλεγόμεθα.

* Τὸ ἐντὸς ἀγκυλῶν κείμενο, τὸ ὁποῖο εἶναι ἐνδεικτικὸ τῆς διαφοροποίησης τοῦ Ἀνθρακίτη ἀπὸ τοὺς περιπατητικούς σὲ ἓνα καίριο ζήτημα τῆς φιλοσοφικῆς ἀνθρωπολογίας, ἐνῶ ὑπάρχει στὸ χφ. Ζαβίρα, παραλείπεται στὸ χειρόγραφο τοῦ 1726. Γιὰ τὸ θέμα βλ. τὴν ἐργασία πού ἀναφέρεται στὴ σημ. ἱ.

Ἐντεχνος δ' ἐστὶν ἕξις τῆς μελέτης, καὶ πόνω πορίζομένη, δι' ἧς ὁ ἡμέτερος ἐπευθύνεται νοῦς, ἐπὶ τῶν οἰκείων αὐτοῦ ἐνεργειῶν. Ἐνταῦθα, ἡμῖν ὁ λόγος περὶ μόνης τῆς ἐντέχνου, περὶ ἧς καὶ ζητεῖται, εἰ ἀναγκαῖα πρὸς ἀπόκτησιν φυσικῆς, καὶ ἑτέρας ἐπιστήμης, καὶ τίνι λόγῳ ἀναγκαιότητος.

(φ.456)

Ζήτημα 6^{ον}.

Πότερον ἡ λογικὴ ἐστὶν ἕξις ἐπίκτητος ἢ οὐ.

Πρὸς εὐκρινεστέραν κατάληψιν, δεῖ πρότερον διαλαβεῖν περὶ πείρας, καὶ ἐμπειρίας, τέχνης, καὶ ἐπιστήμης, καὶ περὶ τῶν τῆς ψυχῆς δυνάμεων, κατὰ τὴν κοινὴν τῶν φιλοσόφων ἔννοιαν.

(φ.46α)

Ἡ γνῶσις ἢ ἄνευ λόγου, ἢ μετὰ λόγου, καὶ ἢ μερικὴ ἐστὶν, ἢ καθόλου ἄνευ λόγου γνῶσις, ἢ μὲν/ γνῶσις, ἢ μὲν ἐστὶ μερικὴ τὴν πείραν ποιεῖ· καὶ ἐστὶν ἡ πείρα ἑνὸς πράγματος ἄλογος γνῶσις, ὡς ὅταν τις γινώσκει ἓν φάρμακον βοηθοῦν, ἀγνοῶν τὴν αἰτίαν τῆς βοηθείας.

Ἡ δὲ καθόλου μετὰ λόγου γνῶσις, τέχνην τελείαν ἢ ἐπιστήμην ποιεῖ. Τέχνην μὲν εἰ τὰ ὑποκείμενα τρεπτὰ καὶ ἀλλοιωτὰ ἔχει, εἰ δὲ ἄτρεπτα καὶ ἀναλλοιώτα, ἐπιστήμην ποιεῖ.

(φ.46β)

Ἐπιστήμη δ' ἐστὶν ἡ τοῦ καθόλου ἄπταιστος γνῶσις ἄτρεπτα τὰ ὑποκείμενα ἔχουσα· οὐ γὰρ θεωρεῖ αὐτὴ τὰς ἐπὶ μέρους ιδιότητας καὶ κράσεις, ὡσπερ ἰατρικὴ, ἀλλὰ περὶ τοῦ καθόλου ἀνθρώπου, βούου, ἵππου, καὶ τὰ ἐξῆς ὡσαύτως ἐχόντων. Λέγεται δ' ἐπιστήμη ἀπὸ τοῦ εἰς ὄρον καὶ στάσιν ἄγειν ἡμᾶς, ἀπαλλάττουσαν τῆς τῶν μερικῶν μεταβολῆς.

Τῶν ψυχικῶν δυνάμεων αἱ μὲν εἰσὶν φυτικαί, αἱ δὲ ζωτικαί, αἱ δὲ διανοητικαί· φυτικαὶ μὲν εἰσὶν, θρεπτικὴ, αὐξητικὴ καὶ γεννητικὴ.

Ζωτικαὶ δέ, βούλησις, προαίρεσις, θυμὸς, καὶ ἐπιθυμία, καὶ ὁ μὲν θυμὸς καὶ ἡ ἐπιθυμία, δύνاميς ἄλογος, ἡ δὲ προαίρεσις κατ' ἀμφοτέρα θεωρεῖται, ἡ δὲ βούλησις λογικὴ τρόπον τινὰ ἴδιος τῷ ἀνθρώπῳ, πρὸς μόνον τὸ ἀγαθὸν ἀποτεινομένη. Εἰ καὶ ἐνίοτε πρὸς τὸ κακὸν οὐχ ἢ τοιοῦτον, ἀλλ' ὡς συνοῖσον.

(φ.47α) Γνωστικαὶ δὲ δυνάμεις τῆς ψυχῆς εἰσὶ νοῦς, διάνοια, δόξα, φαντασία, καὶ αἰσθησις. Καὶ ὁ μὲν νοῦς, καὶ διάνοια, εἰσὶ λογικαί, φαντασία δὲ καὶ αἰσθησις ἄλογος. Ἡ δὲ δόξα καὶ κατ' ἄμφω, ἢ μὲν ἄνευ λόγου, ὅταν χωρὶς αἰτίας δοξάζει τὰ πράγματα, ἢ δὲ μετὰ λόγου, ὅταν δι' αἰτίας.

.....

(φ.48ε) Ζήτημα γ^{ον}.

Ὅποῖον ἂν εἴη τὸ γένος, καὶ τὸ τῆς λογικῆς ὑποκείμενον.

(φ.49α)

Ἐφημεν τὴν ἐπίκτητον ἕξιν τριχῶς διαιρεῖσθαι, εἰς / θεωρητικὴν, πρακτικὴν καὶ ποιητικὴν. Ἀνάγκη ἄρα καὶ τὴν λογικὴν ὑπὸ μίαν τούτων ὑπάγεσθαι. Τοῦτο δὲ οὐ ῥάδιον διαγινῶναι, τοῖς μὴ τὴν ἔννοιαν προλαβοῦσι τῆς ὕλης, περὶ ἣν καταγίνεται. Αἰ γὰρ τῶν ἕξεων Ἰδιότητες, ἀπὸ τῶν Ἰδιωτικῶν διαφορῶν τοῦ ὑποκειμένου ἐκάστη διακρίνονται. Ὁ γὰρ τεχνίτης διαφέρει τοῦ θεωρητικοῦ, καὶ πρακτικοῦ, διὰ τὸ σπεύδειν περὶ τὸ ἴδιον ὑποκείμενον, τοιοῦτον, ἢ τοιοῦτον σχῆμα διὰ τῶν τῆς τέχνης κανόνων εἰσαγαγεῖν. Ὁ δὲ θεωρητικὸς τὴν φύσιν τοῦ ὑποκειμένου θεωρεῖ, ὥστε ὁ διάφορος τρόπος περὶ τὸ ὑποκείμενον τὴν διαφορὰν τῶν ἕξεων ἀπεργάζεται· δεόν ἄρα περὶ τῆς ὕλης διασκέψασθαι περὶ ἣν καταγίνεται, ἵνα τὸ αὐτῆς προσεχὲς γινῶμεν γένος, καὶ τὴν αὐτῆς διαφορὰν παρὰ τῶν ἄλλων ἕξεων.

.....

(φ.58α) Ζήτημα δ^{ον}.

Πότερον ἢ λογικὴ τέχνη ἐστὶν ἢ ἐπιστήμη.

Εἰδέναι δεῖ α^{ον} ὅτι τὸ τῆς ἐπιστήμης ὄνομα πλατύτερον λαμβανόμενον σημαντικὸν καὶ τῶν τεχνῶν γίνεται. Ἰδιαίτερον δὲ τῆς φωνῆς ἐκλαμβανομένης, τὰς θεωρητικὰς μόνον ἕξεις δηλοῖ. Ἐνταῦθα δὲ ζητεῖται οὐ κατὰ τὸ κοινότερον τῆς ἐπιστήμης ὄνομα, ἀλλὰ κατὰ τὸ ἰδιαίτερον.

.....

(φ.60α) Τί ἐστὶ λογικὴ.

Ἔστιν ἄρα ἢ λογικὴ τέχνη ὀργανικὴ φιλοσοφίας περὶ τὰ παθήματα τῆς ψυχῆς καταγινόμενη, τέλος ἔχουσα τὸν ἐν γένει συλλογισμόν, ἐξαιρετον δὲ τὴν ἀπόδειξιν.

.....

(φ.61α/β) Πότερον ἡ λογικὴ μέρος ἢ ὄργανον ἐστὶ φιλοσοφίας.

Καὶ ὅτι μὲν ἡ λογικὴ ὄργανον ἐστὶ φιλοσοφίας δῆλον / ἅπερ ἰδιώματα ὑπάρχει τῷ ὄργανῳ ταῦτα τῇ λογικῇ πρόσεστι. Ἐστὶν ἄρα ὄργανον, καὶ οὐ μέρος. Τῷ γὰρ μέρει ὑπάρχει τὸ δι' αὐτὸ γεγονέναι, καὶ μὴ δι' ἄλλο, ὥσπερ τὸ θεωρητικὸν μέρος ὃν φιλοσοφίας δι' ἑαυτὸ γέγονε καὶ οὐ δι' ἄλλο· ὡσαύτως καὶ τὸ πρακτικόν, τῷ δὲ ὄργανῳ ὑπάρχει τὸ δι' ἄλλο γεγονέναι καὶ μὴ δι' αὐτό. Εἰ οὖν ἡ λογικὴ οὐ δι' ἑαυτὴν γέγονε, ἀλλὰ δι' ἄλλο, διὰ γὰρ τὸ διακρίνειν, ἐν μὲν θεωρίᾳ τὸ ἀληθὲς ἀπὸ τοῦ ψεύδους, ἐν δὲ πράξει τὸ καλὸν ἀπὸ τοῦ κακοῦ, ὥστε ὄργανον ἐστὶ φιλοσοφίας καὶ οὐ μέρος.

(φ.63α) Κοινῶς περὶ τῶν καθόλου.

Εἴρηται τὰς ἐπιστήμας περὶ τῶν καθόλου καταγίνεσθαι τὴν δὲ λογικὴν ὄργανον τούτων εἶναι, ἔπεται δὲ καὶ περὶ τῶν καθόλου τούτων ὀλίγα διαλαβεῖν. Ἐπεὶ δὲ ἡ τούτων γνῶσις, ἐν τῇ τοῦ ἐνὸς καὶ ταύτου καὶ ἑτέρου, ἦτοι ταυτότητος, καὶ ἑτερότητος γνώσεως ἤρτηται, εὐλόγως πρὶν ἢ τῶν καθόλου ἀψασθαι, περὶ τούτων πρῶτον τὸν λόγον ποιήσασθαι.

(φ.77β) Τὸ καθ' ὑπαρξιν καθόλου ὀρίζεται, ἐν τι καὶ ταυτὸν ὄν, ἐπὶ πλειόνων πέφυκε κατηγορεῖσθαι μὴ ὁμωνύμως, ἢ ἐν τι δυνάμενον ἐν πλείοσιν εἶναι
(φ.78α) καὶ πολλαπλάσιον· καὶ γὰρ οὐ τὸν κατ' ἐνέργειαν πληθυσμόν, ἀλλὰ τὸν δυνάμενον γίνεσθαι, ὥσπερ ἡ τοῦ ἀνθρώπου φύσις ἢ ἐν τῷ ἀδάμ καθόλου μὲν ἦν, ἀλλ' οὐκ ἐνεργείᾳ πολλαπλάσιος, ζητεῖται δέ, ἂν τὸ τοιοῦτον καθόλου ἐκ μέρους τοῦ πράγματος δίδοται.

Τρεῖς περὶ τῶν τοιούτων εἰσὶ δόξαι, ὧν ἡ μὲν ὑποτίθεται τὸ καθόλου ἐκ μέρους τοῦ πράγματος πάντων τῶν καθ' ἕκαστα χωριστόν, ἦν τῷ Πλάτῳ ἀπονέμουσιν, ἡ δὲ ἐκ μέρους τοῦ πράγματος, ἐν πλείοσιν ἀτόμοις ὑπάρχουσιν, ἡ δὲ τῇ ἐπινοίᾳ μόνῃ φησὶ θεωρεῖσθαι· ὥστε ἡ μὲν πρὸ τῶν πολλῶν, ἡ δὲ ἐν τοῖς πολλοῖς, ἡ δὲ μετὰ τὰ πολλὰ τὸ καθόλου τίθεται· ἔλθωμεν ἐφ' ἐξῆς πρὸς τὴν τῆς ἐκάστης ἔρευναν.

(φ.88α) Τετέλεσται ἐν ἔτει 1726 αὐγούστου 25 παρὰ λάμπρου [υἱοῦ;] ἰωάννου σκουφᾶ ἐκ πόλεως ἄρτης.

ΔΕΙΓΜΑΤΑ ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΟΥ ΙΣΤΟΡΙΚΟΦΙΛΟΣΟΦΙΚΟΥ ΛΟΓΟΥ

Δημητρίου Ἀ. Χαντσερῆ, “Ἀνάλυσις τῶν τεσσάρων περὶ ἀθανασίας τῆς ψυχῆς λόγων, οὕσπερ Πλάτων ἐν τῷ Φαίδωνι προτίθησιν”. Στὸ ἔργο του Ἱστορία τῆς παρ’ Ἑλλησι φιλοσοφίας, Ἀθήνα 1867, σσ. 350-356 (πλήρη βιβλιογραφικὰ στοιχεῖα στὰ “προσκτῆματα”).

“Ὅσοι γὰρ πρότερον τοῦ Πλάτωνος ἐφιλοσόφησαν, τούτων, οἱ μὲν ἀνακύκλησιν τῶν αἰσθητῶν εἰς ἄλληλ’ ἀέναον ἐδέξαντο, οὐδενὸς τὸ παράπαν μένοντος, πλήν πυροειδοῦς τινος οὐσίας καὶ ταύτης ἴσως ῥεούσης, πάντ’ ἀναλυούσης, πάντ’ ἐκ νέου γεννώσης, ἄνω μὲν ὁδὸν, κάτω δὲ ὁδὸν αἰεὶ ἰούσης. οἱ δὲ τεσσάρων μενόντων ἀνειδέων τε καὶ ἀσχηματίστων, τά τε κατὰ μέρος αἰσθητὰ καὶ τὰ εἶδη πάντα εἰς ἄλληλ’ ἀμείβεσθαι ἐτόπαζον. οἱ δὲ καὶ ἀπείρων σχημάτων μενόντων, ἄλλη καὶ ἄλλη ἐπιπλοκῇ τούτων δὴ τῶν πρώτων σχημάτων τῶν ἀνειδέων τὰ εἶδη πάντα γίγνεσθαι ᾤοντο, καὶ ἀπόλλυσθαι δ’ αὖ πάντα τῇ διαλύσει αὐτῶν τούτων τῶν ἀτόμων. ἄλλοι δὲ τὰ μὲν εἶδη ἀφροντίστως πως ἐδέξαντο, τῇ δ’ εἰς ἀριθμούς ἀναλύσει τῶν τε σχημάτων τῶν γεωμετρικῶν καὶ τῶν λόγων τῶν μουσικῶν τὸν νοῦν ἐπιστήσαντες καὶ πάντα τὰ ὄντα ἀριθμούς καὶ πάθη ἀριθμῶν εἶναι ἀποφηναντες, τῶν εἰδῶν ἄφνω καὶ κατὰ τὸ δοκοῦν ἐξ ὑπαρχῆς ὑποστρέψαντες ἤψαντο, οὐθὲν δ’ ἴδιον φυσιολογήσαντες, ἀνακύκλησιν ὄντων καὶ οὗτοι πρότερον Ἐμπεδοκλέους παρ’ ὀθνείας μούσης λαβόντες ἐπὶ τὸ ἠθικώτερον ἤσκησαν, τὴν μετεμψύχωσιν. ἄλλοι δ’ αὖ ἐν τὸ ὄν ἅπαν εἰπόντες, πρὸς τὰ εἶδη οὐδ’ ἐπέβλεψαν ὅλως. μόνον οὐ πάντες ἐπὶ τὸ πανθειστικώτερον ἐφάνησαν φιλοσοφοῦντες καὶ ὁ τὸν Νοῦν πάντων αἴτιον ἐπιφημίσας, ὡς οἰκείας οὔσης αὐτοῖς τῆς ἀρχῆθεν φυσιολατρείας. ἀμάραντον τὸ κλέος τοῦ Πλάτωνος καὶ ἀφθαρτον, αἰδῖον τὸ κῦρος τῇ τε διανοίας καὶ συναισθήσεως τοῦ θείου ἀνδρός. ἓνα μὲν οὖν λόγον ξυνὸν εἶπον πάντως οἱ πρόσθεν, ἐν δὲ τὸ εὐὸν ἅπαν, ἓνα δὲ Νοῦν ὕμνησεν ὁ Ἀναξαγόρας καὶ ὁ Σωκράτης τὸ θεῖον, ἀλλ’ οὗτος

ὁ νοῦς καὶ τὸ θεῖον τοῦ Σωκράτους σύνολόν τι ἔκ τε τῶν φυσικῶν, φαμεν, δυνάμεων καὶ νόμων καὶ τῶν πρόσθεν Θεῶν εἰς ἓν ἐπὶ τὸ ἠθικώτερον ἀπαρτισθέν, ἄθροισμα οὐσιωδῶς γε ἦν πανθειστικόν. πρῶτος ὁ Πλάτων ἐν ἔλλησιν, ὡς λέγω, πρῶτος ἐν τῇ Ἰνδοευρωπαϊκῇ φυλῇ ἀπάσῃ Θεὸν ἐπιστημονικῶς ἔθετο ἓνα, καὶ Θεῖστος ἐν πᾶσιν ἐκείνοις μόνος ὤφθη, τὰς ἰδέας μονήν τε ἐχούσας καὶ οὐσίαν ἐκάστην καθ' ἑαυτήν, οἷον φραγμὸν θέμενος ἀνυπέρβλητον, ὡς ἐγῶμαι, καὶ ἐς αἰεὶ ἐμποδῶν μένοντα τοῖς πανθειστικῶς φιλοσοφεῖν προαιρουμένοις. ταύτης δὲ τῆς δαυμονίου ἰδεολογίας ὁ Ἀριστοτέλης τὸ ἐμπειρικόν, φαμεν, ἐρίθος καὶ τὸ οὐσιωδὲς κῦρος παραβλέψας καὶ πού ἀντικρυς διαβαλὼν, ὡς ἐξ ὑπογυίου τε καὶ εἰκῆ αὐτοάνθρωπος, αὐτοίππος λεχθέν εἰπὼν, ὀλιγώρως δὲ πως αὐτῆς καὶ ἐκτόπως ἀψάμενος, ἐκτόπως δὲ λέγω τὸ μεταξύ τῆς ἰδέας καὶ τοῦ αἰσθητοῦ τὴν τῆς κινήσεως ἀρχὴν ζητῆσαι, ἀνεπαρκῆ αὐτὴν ἀνεπαρκῶς πάνυ ἐξήλεγξε*. τὰς δὲ κατηγορίας αὐτὸς ἔθετο, τὰς τε τῶν πρόσθεν (οὐ τοὺς “καθόλου λόγους” Ἀρχύτου τινός, λέγω, περιπατητικοῦ γε γενομένου, ἀλλὰ Πλάτωνος αὐτοῦ) παραλαβὼν, τὰς δ' ἄλλας αὐτὸς ὡς ἔτυχεν, διερευνήσας. τούτων δὲ τῶν κατηγοριῶν ἡ ἐρμηνευτικὴ πραγ-

* Ἴσως μὲν οὖν ἂν τις λόγον ἔχειν οἶοιτο λέγειν ὡς ἀρχὴν τῆς κινήσεως τὴν ψυχὴν μεσολαβεῖν διαρρήδην φάναι τὸν Πλάτωνα τὴν τε παγκόσμιον καὶ τὴν ἀνθρωπικὴν, αὐτὸν τὸν Πλάτωνα ἐπιμαρτυρόμενος, ὅς ἐν δεκάτῳ τῶν Νόμων (σ. 896) “τὴν δυναμένην αὐτὴν αὐτὴν κινεῖν κινήσιν” τὴν ψυχὴν ὀρίζεται, καί, ὡς περ αὐτόθι ἔτι πρότερον εἶρηκε (σ. 897 κ. φ. ξ'), κινήσεων πασῶν ἐρρωμενεστάτην τε εἶναι καὶ πρακτικὴν διαφερόντως τῆς ἑαυτὴν κινουσαν λέγει, γίλια ἐπὶ μυρίοις ἕτερα κινουσαν, κινήσεως ἀρχὴν πρώτην ἀπάσης· οὐκ ὀρθῶς μὲντ' ἂν ἐκεῖνος οὕτως ὑπὲρ Πλάτωνος πρὸς Ἀριστοτέλη ἀπολογήσαιτο· καὶ γὰρ αὐτὴν τὴν ψυχὴν ὁ Πλάτων τῆς γε ἰδέας μετέχειν φησὶ τῆς κινήσεως (τῆς τακτικῆς δηλονότι κινήσεως) καὶ τῆς ζωῆς, οὐκ αὐτὸ τὸ πρῶτως κινουὴν καὶ κινήσεως ἀρχὴν κυρίως γε καὶ οὐσιωδῶς τὴν ψυχὴν λέγων. Διὸ δὴ καὶ αὐθις φαμεν ἐκτόπως τὸν Ἀριστοτέλη τὴν τῆς κινήσεως ἀρχὴν μεταξύ τῆς ἰδέας καὶ τοῦ αἰσθητοῦ ζητῆσαι, ἐξὸν γ' αὐτῷ μόνον ἐν ταῖς ἰδέαις αὐτὴν ζητῆσαι.

Περὶ δὲ τοῦ ὅπως τοῖς συνωνύμοις αἰσθητοῖς ἡ μέθεξις γίγνεται τῆς ἰδέας καὶ ὅσων ἄλλων ἀποριῶν ὁ Ἀριστοτέλης τῷ Πλάτῳ ἐπεγεῖρει περὶ τῶν ἰδεῶν οὐ προστιθέμεθα, ἥπερ προσκαίρω ἀπολογία ὁ σοφὸς Σελλέριος εὐφύεσται· ἀνθρώπων ποιεῖται τὴν ἑαυτοῦ ἀντίληψιν βουλόμενος κυρῶσαι, περὶ τῆς κατὰ Πλάτωνα δεξαμενῆς ὡς μηδεμίαν ὑπόστασιν ὑλικὴν ἐχούσης, τούτων περὶ εἰσαῦθις τὰ ἡμῖν δοκοῦντα ἐροῦμεν ἀφέλειαν τε δεξόμεθα καὶ τρόπον τινὰ αὐτάρκειαν τῆς διανοίας τῶν πάλαι καὶ Πλάτωνος αὐτοῦ περὶ τὴν ἐρευναν ἄλλων τε περὶ τῶν ἐν τῇ φύσει γιγνομένων καὶ τῶν σχέσεων τῶν κοσμικῶν σωματίων πρὸς ἄλληλα, καθ' ἣν περ ἀναλογίαν καὶ τὴν σχέσιν δοκοῦμεν τῶν ἰδεῶν πρὸς τὰ αἰσθητὰ αὐτάρκως πως τὸν Πλάτωνα εἰρηκέναι. τὴν γὰρ περὶ τὰ φυσικὰ τοῦ Πλάτωνος πραγματεῖαν εὐχερῶς ἂν τις καὶ ἄλλων τοιούτων ἐλλείψεων μεστὴν ἀποφάνει, πρὸς γε τὴν νῦν ἐπιστήμην οὐσαν περὶ αὐτὰ αὐτὴν βασανίζων.

ματεία λέξεων μὲν κατακορῆς, νοῦ δὲ καὶ διανοίας παντάπασι κενὴ δι' αἰώνων διελθούσα, ἐπιστημονικὸν ἐρίθος καὶ λογικὴν διασκευὴν ὀφέποτε λαβοῦσα, ἔμελλέ ποτε κατ' ἀνάγκην εἰς πανθεισμὸν νοερὸν ἀπολήξειν, καὶ ἀπέληξε παρὰ Γερμανοῖς τοῖς μετὰ τὸν Κάντιον. τὴν γε μὴν ἰδεολογίαν τοῦ Πλάτωνος ὡς ποιητικωτέρας φρενὸν εὖρημα ἐπιπολῆς μετῆλθον οἱ φιλοσοφοῦντες καὶ ἐπιπολῆς ἄλλοι ἄλλως ἢ ἐθαύμασαν ἢ ἐπέκριναν, τῶν Γερμανῶν συχνοί, τὰς ἰδέας ταῖς κατηγορίαις διὰ πλημμελῆ ἔξιν καὶ ἀπροσεξίαν ἀνταλλάσσοντες καὶ λογικὴν τινα καὶ ἐνούσιον ἐξ ἀλλήλων παραγωγὴν, εἰς ἀλλήλας τε καὶ εἰς μίαν κατ' οὐσίαν σύμμειξιν καὶ ἀνάλυσιν ἀπροσέκτως πάνυ ἐπιζητοῦντες, τοιαύτην δὲ διαλεκτικὴν ἀβελτηρίαν τε καὶ ἀτοπίαν παρὰ Πλάτωνι, ὡς εἰκός, μὴ εὐρίσκοντες, ἐτοίμως πάνυ τὸν Πλάτωνα ἀνεπιστημοσύνης περὶ τὰς ἰδέας μέμφονται καὶ ἑαυτοὺς οὕτω φανεροὺς ποιοῦσιν, μὴδ' ὀπωστιοῦν τὴν τῶν ἰδεῶν δύναμιν ἐννοήσαντας. ἄλλο μὲν γὰρ εἶναι φαμεν ἡμεῖς γε τὸ ἐπὶ πᾶσιν ὁμοίως κοινόν, πᾶν δὲ ἄλλο τὸ κοινὸν ἐπὶ πᾶσι τοῖς ὁμοίοις. τὸ μὲν γὰρ σχέσιν τινὰ εἶναι τῶν ὄντων πρὸς ἀλλήλα πέρας ἔχόντων πρὸς πέρας ἔχοντα, ἐν αὐτῷ δὲ γε τῷ ὄντι ὡς ἀπείρω εἰς οὐδένειαν ἰοῦσαν, οἷον δὴ μὴδ' αὐτῷ τῷ ἀνθρωπίνῳ λογισμῷ εἰς ἔσχατον τέλος ἀναγκαίαν οὔσαν. τὸ δὲ ποιότητα εἶναι, μὴ ὅτι γε τὴν καθόλου κατηγορίαν αὐθις λέγω, εἰς ποιότητά τινα ἀναφορὰν ἔχουσαν, ἐξ αἰδίου ἐν τῷ παντὶ γεγονυῖαν τε καὶ οὔσαν καὶ ἐσομένην ἐπὶ αἰῶνα τὸν αἰδίων. ἔτι δὲ τὸ μὲν φαμεν τῷ ἡμετέρῳ νῷ συμβεβηκέναι, καθ' ὅσον περ ὄν ἐστι κατὰ μέρος σχέσιν πρὸς τὰ ἄλλα τὰ κατὰ μέρος ἔχων, οἷς ἐπίσης κοινῇ συμβεβηκέναι ἐκεῖνο, ὡς σχέσις ἀπλῆ, οὐχ ὡς οὐσίαν τινὰ τι ἔχον, πλεονεκτεῖν δὲ γε τῶν ἄλλων τὸν ἐν ἡμῖν νοῦν τῷ δύνασθαι νοεῖν αὐτὰ οὕτως ἔχειν. τὸ δ' αὖ ἐνὶ ἐκάστῳ τῶν ἐπὶ πᾶσι τοῖς ὁμοίοις κοινῶν οἷον ὑπόστασιν τιν' εἶναι φαμεν, καθ' ἑαυτὴν τῷ ὄντι ὑπάρχουσαν, ἐκάστης τῶν ἄλλων χωρὶς, μονὴν αἰδίων ἔχουσαν. ὅταν, φέρ' εἰπεῖν, ἐν λέγω καὶ πολλά, πέρας τε καὶ ἄπειρον, σχέσεις τινὰς τῶν ὄντων πρὸς ἀλλήλα λέγω, ἄσπερ ὡς νοῦν ἔχων νοῶ. ὅταν μέντοι ζῶον λέγω, φυτόν, ὀρυκτόν καὶ τὰ ἐκάστῳ τούτων μυρία μυριαρχῶς ὑποτεταγμένα εἶδη, οὐκέτι σχέσιν τινὰ ἀπλῆν λέγω, ἀλλὰ τι κατ' ἀνθυπόστασιν ἐντελεχεία ὄν, ὅπερ νοῶ. τὰς μὲν οὖν σχέσεις ἀπάντων ὁμοίως γέ φαμεν τῶν ὄντων πρὸς ἀλλήλα κατηγορίας λέγομεν, τὰς δὲ ἀρχῆθεν ἐν τῷ παντὶ ποιότητας, εἶδη δυνάμει, ἐνεργείᾳ καὶ ἐντελεχείᾳ κατὰ σμικρὸν προσαγορεύομεν. Ἐπεὶ δὴ οὖν ὁ θεῖος Πλάτων ἄς γε κατηγορίας ἐτύγγανεν εἰδῶς καὶ τὰς ἄλλας τὰς μερικωτέρας τῶν ὄντων σχέσεις τὰς πρὸς ἀλλήλα ταῖς ἰδέαις πως ἐπιπλέκων φαίνεται, οὐ διακριδόν τὰς φύσεις ἀλλήλων διαστέλλων καὶ τοῦτον τὸν τρόπον αὐτάς, ὡς ἔπος εἰπεῖν, διαβάλλων (τοῦτο δὲ ἐνθέν-

δέ ποθεν αὐτῷ συμβῆναι δοκῶ ὅτι πρῶτον μὲν ἐκ τῶν Σωκρατικῶν ὀρισμῶν ἦτοι τῶν καθόλου λόγων ὠρμητο, ὑστέρω δὲ χρόνῳ καὶ κοσμολογικὴν δύναμιν ταῖς ἰδέαις περιῆψε). διὰ τοῦτο ὡς πρὸς μὲν τὰς κατηγορίας τὰ Παρμενίδη ἀμυδρῶς πως δόξαντα μᾶλλον προσιέμεθα, καθαπεροῦν καὶ ἀλλαγῶ ἤδη διὰ μακροτέρων εἰρήκαμεν, ὡς πρὸς δὲ τὰ εἶδη Πλάτωνα γεραίρομεν. οἱ μὲν γὰρ περὶ τὸν Παρμενίδην τὰς ὑστερον κατηγορίας κληθείσας οὐ φασιν εἶναι, τὰς ἰδέας τὸ παράπαν ἀγνοῦντες, εἰ καὶ ὑπὸ Πλάτωνος, ὡς γινώσκοντες αὐτὰς ποιοῦνται· ὁ δὲ Πλάτων τὰς ἰδέας τίθεται, ἅς ἀγαμένως πάνυ δεχόμεθα. Καὶ γὰρ εἴπερ αἱ κατηγορίαι σχέσεις τινὲς εἰσι πάντως τῶν ὄντων πρὸς ἀλλήλα, ἅς ὁ νοῦς νοεῖ, οὐδεμίαν ὑπόστασιν τῷ λόγῳ τῷ ἐποπτικῷ φανοῦνται ἔχουσαι ἐν αὐτῷ γε τῷ εἰλικρινῶς ὄντι. εἰ δ' οὖν ὁ Πλάτων εἶναι πως τὸ οὐκ ὄν φησι καὶ τοῦτο τὸ οὐκ ὄν ἄρσιν λέγει ἤκιστα τοῦ ὡς ἀληθῶς γε ὄντος, ἀλλὰ μόνου τοῦ τῆδε ἢ τῆδε ὄντος, ταῦτα δὲ ἔνεκα τῆς μεριστῆς οὐσίας χάριν γίνεσθαι πάντως, δῆλον ὅτι πάντα τὰ ἐκ ταύτης τῆς πρὸς ἀλλήλω σχέσεως τοῦ ὄντος καὶ τοῦ οὐκ ὄντος πως ποριζόμενα ὑπόστασιν μὲν οὐδεμίαν φανεῖται ἔχειν κατὰ Πλάτωνα, πλὴν ὅσον τὸ διαλέγεσθαι παρασκευάζειν μόνον περὶ τῶν ἐν τῷ κόσμῳ γιγνομένων τε καὶ οἰχομένων. εἰ δ' οὖν μηδεμίαν ὑπόστασιν ἔχει ταῦτα τὸ ἐν καὶ τὰ πολλά, τὸ σμικρὸν καὶ μέγα, οὐ τῶν παραδοξοτάτων ἂν φανείη ὅτι Πλάτων μὴ ὅτι τούτων γε μόνων, ἀλλὰ καὶ αὐτοῦ τοῦ μὴ ὄντος ἀντικρυς καὶ τοῦ κακοῦ ἰδέας τίθεται; ἀλλ' ἢ ἀπορία αἶρεται, οἶμαι, ἄρδην, εἴ τις ἂν οὕτω πως ταῦτα νοεῖν ἐθέλοι· τίθεσθαι μὲν γὰρ ἰδέαν φάσκων τὸν Πλάτωνα τοῦ μὴ ὄντος, σχολῆ μέντοι ὡς ἀληθῶς γε ὄντος, ἀλλὰ τοῦ μὴ ὄντος πως ἦτοι τοῦ ἄλλως, τοῦ τῆδε ἢ τῆδε καὶ μάλα ὄντος. ὡσαύτως ἰδέαν τοῦ κακοῦ τιθέμενον, ἤκιστα γε πάντων τὸ κακὸν αὐτὸ ὄν λέγειν, ὅπερ ἢ ἂν κατάσχη ὄλεθρον προσάγει αὐτὸ τε ὄλεθρος ὄν, μηδὲν ὄν, ἀλλὰ τὸ πρὸς τι κακὸν νοεῖν αὐτὸν πάντως φατέον, πρὸς δὲ ἄλλο τι μηδαμῶς κακὸν ὄν, ἀλλ' ἄλλο τι τῶν τῆδε ἢ τῆδε ὄντων· μηδαμοῦ γὰρ τὸ πᾶν ἔρημον εἶναι ὄντος τὸν Πλάτωνα δοξάσαι ὑποληπτέον, ἀλλὰ τὰ εἶδη κατὰ συνοχὴν τὸ πᾶν ἐπ' ἀπειρον πάντῃ ἐπιλαμβάνειν, ἕκαστον τὸ ἴδιον εἶναι ἔχον, οἴασθαι μετουσιώσεως ἀπαθές, καὶ περ τοῖς ἄλλοις δι' ὁμοιότητα ἐπιπλεκόμενον.

ΤΑ ΤΟΥ Κ.Ε.ΝΕ.Φ.

Ευχαριστίες

Θερμές ευχαριστίες εκφράζονται σέ όσους συνέβαλαν στόν εμπλουτισμό τῆς βιβλιοθήκης τοῦ Κέντρου. Πρὸ πάντων σέ ἐκείνους, πού προσέφεραν χρηματικά ποσά γιά τήν ἀγορά βιβλίων. Αὐτοὶ εἶναι - σέ παρένθεση ὁ ἀριθμὸς τῶν βιβλίων πού ἀγοράστηκαν μὲ χρήματά τους - ὁ Ἑλβετὸς φίλος κ. Kurt Kym (125), ὁ κ. Μιχάλης Παντούλας (4), ὁ κ. Νίκος Παπανικολάου (8) καὶ ὁ κ. Ἀλέκος Φαρμάκης (4). Στόν εμπλουτισμό τῆς βιβλιοθήκης συνέβαλε τὰ μέγιστα καὶ ἡ κ. Μαργαρίτα Λάζου, πού διέθεσε στό Κέντρο μία πλήρη σειρά τοῦ περιοδικοῦ “Δευκαλίων” καθὼς καὶ ἀντίτυπα ὄλων τῶν φιλοσοφικῶν ἔργων τῶν ἐκδόσεων “Δωδώνη”, πού ἐπάξια ἐκπροσωπεῖ στήν πόλη μας. Τὴν εὐχαριστοῦμε ἰδιαίτερα.

Προγράμματα

Ὁλοκληρώθηκε τὸ ἐρευνητικὸ πρόγραμμα “Διατριβές Ἑλλήνων ἐπὶ διδακτορία γιά θέματα φιλοσοφίας”, τὴν εὐθύνη τοῦ ὁποίου εἶχε ἀναλάβει ἡ συνεργάτις τοῦ Κέντρου κ. Σοφία Γ. Τακουρλῆ. Κατεγράφησαν τὰ βιβλιογραφικὰ στοιχεῖα 236 διδακτορικῶν διατριβῶν, πού κατέθεσαν Ἕλληνες ἀπὸ τὸ ἔτος 1830 κ.έ. σὲ Πανεπιστήμια τόσο τῆς χώρας μας ὅσο καὶ τοῦ ἑξωτερικοῦ. Εἰκάζεται ὅτι ὁ συνολικὸς ἀριθμὸς φιλοσοφικῶν διατριβῶν, πού ἐκπονήθηκαν ἀπὸ Ἕλληνες, εἶναι πολὺ μεγαλύτερος. Γι’ αὐτὸ καὶ ἡ ἔρευνα συνεχίζεται.

Συνεχίζεται ἐπίσης τὸ διετές ἀναπτυξιακὸ πρόγραμμα, πού ἐγκρίθηκε ἀπὸ τὴν Ἐπιτροπὴ Ἐρευνῶν τοῦ Πανεπιστημίου Ἰωαννίνων καὶ προβλέπει:

- Τὴν ἀποδελτίωση, φωτοτύπηση, βιβλιοδέτηση, καταλογογράφηση καὶ τοποθέτηση στοὺς ἀντίστοιχους φακέλλους φιλοσοφικῶν καὶ ἱστοριοφιλοσοφικῶν ἐργασιῶν, πού προέρχονται ἀπὸ τὴ γραφίδα Νεοελλήνων καὶ δημοσιεύτηκαν σὲ ἐπιστημονικὰ περιοδικά, σὲ πρακτικὰ ἐπιστημονικῶν συναντήσεων καὶ σὲ συλλογικὰ ἔργα.

- Τὴν ἐκδόση ἐνημερωτικοῦ δελτίου μὲ τὸν τίτλο “Τὰ νέα τοῦ Κ.Ε.ΝΕ.Φ.”

Τὴν ὑλοποίηση τοῦ προγράμματος ἀνέλαβε - ὕστερα ἀπὸ πρόταση τοῦ ὑπευθύνου τοῦ Κ.Ε.ΝΕ.Φ. - ἡ συνεργάτις κ. Σοφία Γ. Τακουρλῆ, ὑποψήφια διδάκτωρ φιλοσοφίας.

Ἀναζητοῦνται

1. Νεοκλέους Καζάζη, Φιλοσοφία τοῦ δικαίου, τόμος Δ΄
2. Ὑπομνήματα ὑποψηφίων γιὰ τὴν κατάληψη ἐδρῶν φιλοσοφίας
3. Σημειώσεις μαθημάτων καθηγητῶν φιλοσοφίας
4. Ὅδηγοὶ Σπουδῶν τῶν Τμημάτων ΦΠΨ ἑλληνικῶν Πανεπιστημίων
5. Ἀντίτυπα διδακτορικῶν διατριβῶν σὲ δακτυλογραφημένη καὶ σὲ ἔντυπη μορφή
6. Ἀνάτυπα φιλοσοφικῶν καὶ ἱστοριοφιλοσοφικῶν ἐργασιῶν
7. Ἀποκόμματα ἐφημερίδων μὲ εἰδήσεις φιλοσοφικοῦ ἢ ἱστοριοφιλοσοφικοῦ περιεχομένου (γιὰ ἐκδόσεις φιλοσοφικῶν ἔργων, γιὰ τὶς ἐργασίες φιλοσοφικῶν συνεδρίων κ.λ.π.)
8. Προγράμματα καὶ ἀφίσσες φιλοσοφικῶν ἐκδηλώσεων (ἡμερίδων, συμποσίων, διαλέξεων καὶ λοιπῶν συναντήσεων)
9. Δείγματα γραφῆς νεοελλήνων λογίων καὶ φιλοσόφων (φωτοτυπίες χειρόγραφων, σημειώσεων καὶ ἐπιστολῶν)
10. Ἀπεικονίσεις Νεοελλήνων λογίων καὶ φιλοσόφων (σχέδια, χαρακτηριστικά, φωτογραφίες - πρωτότυπα ἢ καὶ ἀντίγραφα)
11. Εἰκαστικὲς ἀναπαραστάσεις φιλοσοφικῶν “γεγονότων” σὲ νεοελληνικὰ ἔντυπα, ὅπως, γιὰ παράδειγμα, σκηνῶν τοῦ “Συμποσίου” τοῦ Πλάτωνα, τοῦ θανάτου τοῦ Σωκράτη κ.λ.π.
12. Ἐξώφυλλα φιλοσοφικῶν ἔργων Νεοελλήνων, ἰδιαίτερα τῆς προπολεμικῆς ἐποχῆς.